

Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэмрэ и Правительствэрэ ягъэзет

Федеральнэ ІэпыІэгъу къаратышт

ЖьоныгъуакІэм псыр къызеум Адыгеим ипсэупІэ 33-мэ зэрарэу ахыгъэр къалытагъ.

Шьугу къэдгъэкІыжын муниципальнэ образований 5: Мыекъопэ, Кошхъэблэ, Джэджэ, Шэуджэн ыкІи Красногвардейскэ районхэр псыр къызыкІуагъэхэм къызэрахиубытгъагъэхэр. Анахъэу Іофхэр зыщыхылъагъэхэр Джэджэ районымкІэ станицэу Дондуковскэр, Шэуджэн районымкІэ къуаджэхэу Къэбыхъаблэрэ Пшычэурэ.

ПстэумкІи зэрарэу ахыгъэр сомэ миллион 670,9-рэ мэхъу. Чыиф уни 102-рэ, коммунальнэ хызмэтым, социальнэ лъэныкъом япсэуалъэхэр, дамбэхэр ыкІи унэе ІэпыІэгъу хызмэтхэр зэрэхтхэу хэпІэ 2152-рэ зэрар зыхыгъэр. Джащ фэдэу оццхышхохэм апкъ къыкІэу мэктумэщ лэжъэкІупІэ гектар мин 20 фэдизмэ псыр къа-кІэуагъ.

Адыгеим и Лышъхъэу ТхьакІушынэ Аслъан иунашъокІэ республикэ бюджетым кыхагъэкІи сомэ миллион 31,6-м

ехъу зэрар зыхыгъэ нэбгырэ 9774-мэ ІэпыІэгъу аратыгъ. Сомэ миллиони 2 фэдиз зернэ культурэхэр икІэрыкІэу хэлыхъажынхэм пэлуагъэхъагъ.

— Адыгеим ипащэхэм афэ-лэкІыштыр зэкІэ ашлагъ зэрар зыхыгъэ цыфхэм игъом ІэпыІэгъу аратыным пае. ГухэкІ нахъ мышІэми, республикэ бюджетым иамалхэр бэкІэ нахъ макІэх ошІэ-дэмышІэ тхьамыкІагъом къыздихыгъэ кыныгъом икІэуххэр дэгъэзыжыгъэнхэм пэлухъанэу щы-тым. ИщыкІэгъэ тхылъхэр зэкІэ игъом федеральнэ гупчэм ІэкІэдгъэхъагъэх, джы ахыщэу къатІупшыштым тежэ, — зэдэгущыІэгъоу ТхьакІушынэ Аслъан дырйагъэхэм ащыщ горэм кышыкІигъэтхыгъагъ.

Урысые Федерацием и Правительствэ иунашъоу цыфхэм кынэу къафыкъокІыгъэм икІэ-уххэр дэгъэзыжыгъэнхэм пае ящыкІэгъэшт ахыщэм хагъэ-хъонэу сомэ миллиони 125-рэ 2011-рэ илээсым къызэрэхатгъэ-кІыштым фэгъэхыгъэм ипро-ект Урысыем и МЧС шышъ-

Сурэтыр А. Гусевым тырихыгъ.

хъэІум и 22-м къаІэкІигъэ-хъагъ.

Адыгеим и Лышъхъэ рес-публикэ министерствэхэмрэ ведомствэхэмрэ пшъэрылъ

къафишІыгъ псыр къызыкІэ-уагъэхэм яІофыгъохэр зэкІэ икъоу чъэпыогъум нахъ мы-гужъоу зэшІохыгъэнхэм пае пІэлъэ кІэкІым къыкІоцІ ищы-

кІэгъэ тхылъхэр зэкІэ агъэхъа-зырынхэу.

Адыгэ Республикэм
и Лышъхъэ
ипресс-къулыкъу

ШышъхъэІум и 30-р — Бирам мэфэкІ

Адыгэ Республикэм шыпсэурэ быслъымэнхэу лытэныгъэ зыфэтІыхэрэр!

НэкІмэзэр шъуухи Бирам мэфэкІ лъанІэм шъузэ-ртехъагъэм фэиІ тышъуфэгъушІо!

Зэрэдунаеу цыхагъэунэфыкІырэ мэфэкІым диныр зылэжыгъэхэрэм агухэм шІошхъуныгъэ-зугъанІэ къы-релъхъэ, ислъам диным ыкункІ шъыпкъэу щыт цІы-фыгъэ шэпхъэ дахэхэм арыгъозэнхэм ар къыфэдэжэ. Мы мафэхэм культурэмрэ динымрэ аІъэныкъокІэ зэп-хыныгъэ зэдызилэхэм шІур, гукІэгъур, ягупсэхэм ыкІи къанэблагъэхэм анаІэ атырагъэтыныр, ІэпыІэгъу зи-щыкІэгъэ пстэуми яшІуагъэ арагъэкІыныр япигъэрылъ лъанІэу зэрэщытыр джыри зэ нахъ агу къагъэкІыжыс.

Щыф лъэпкъ зэфэшхъафхэм къахэкІыгъэхэу ыкІи дин зэфэшхъафхэр зылэжыгъэхэу республикэм шып-сэхэрэм азыфагу илгъ зэгурыІоныгъэ-цыхъэзэфшІы-ныгъэр джыри нахъ зэрэпытэщытым, гукІэгъумрэ шІушІэнымрэ обществэм нахъ зызэрэщыццхъомбгъу-щытым тицхъэ телъ.

ЗэкІэми тышъуфэлъаІо псауныгъэ пытэ, насыт, щыІэкІэшІу шъуиІэнэу! Мы мэфэ гушІуагъом дуна-ир мамырынэу, цІыфхэм зэгурыІоныгъэ ахэлъынэу, шІум фэлэжыгъэхэу афэтэІо! ТичІыгу гупсэ нахъ дахэ хъунымкІэ шІур ренэу шъуигъогъогуным иамал шъуиІэу шъуиццІэнэу тышъуфэлъаІо!

Адыгэ Республикэм и Лышъхъэу
ТХЪАКІУШЫНЭ Аслъан
Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет —
Хасэм и Тхьаматэу Федор ФЕДОРКО

Алахъэу ГукІэгъушІэу, гукІэгъу зыхэлъым ыцІэкІэ!
Адыгэ Республикэм ыкІи Пшызэ шъолъыр ащыпсэурэ быслъымэнхэм афэкІо.

Гуфэбэныгъэ ин хэлъэу быслъымэн пстэоу Ады-гэ Республикэмрэ Пшызэ шъолъырымрэ ащыпсэу-хэрэм нэкІмэзэ мазэр зэрэтыухырэм ыкІи Бирам мэфэкІ лъанІэу къэсырэм апае быслъымэнэу зынэ-кІыгъэхэм ыкІи зынэкІынэу амал зымылагъэхэми тыгу къыддеІэу тышъуфэгъушІо!

НэкІмэзэ мазэу гукІэгъум, шІум ямазэу тынэ-кІыгъэм къыкІоцІ Алахътэлэ лъанІэм шІуагъэхэр дгъэцакІэхэзэ, игъогу занкІэ тытетэу, тыгукІи, тыпсэкІи, тпкъышъолыкІи зыдгъэкъэбзагъ.

Адыгэ Республикэми, Пшызэ шъолъырым, Кавказ-ми — Урысыеишом ащызэдэпсэхэрэ лъэпкъ пстэ-уми, тицІыкІуи тиини, тыпсаухэу, тхъагъохэмрэ мамырныгъэ-хъярхэмрэ тигъогъогухэу тызэддыщигъэ-Іэнхэу Тхъэм телъэІу. НэкІмэзэ мазэм къыкІоцІ ты-нэкІыгъэ нэкІыри, нэмазэу, тхъэлъэІоу тишІыгъэхэри Алахъым тфигъэбэгъон, мыухыжысын псапэкІэ Ахъ-рэт мафэм ыгъэгъушІоцт быслъымэнхэм ащыц ти-шІынкІэ телъэІу. Непэрэ бырсырхэм, заохэм, бэлахъхэу дунаим къыщыхъухэрэм Тхъэм тащухъумэн. Би-рам мэфэкІыишом гухэлъышІоу тиІэхэр Тхъэм къыд-дигъэхъунхэу, ыгъэбэгъоцт, игукІэгъу щимыгъэкІэцт быслъымэнхэм ащыц тишІынэу телъэІу.

Алахъатэм титхэлъэІухэр къабыл тфишІыных!

Адыгэ Республикэм ыкІи Пшызэ шъолъыр ащыпсэурэ быслъымэнхэм ямуфтиу ЕМЫЖ Нурбий.

Шу зышлэрэм шу фыщылъ

«Шу зышлэрэм ишушлагъэ клодырэм», «Шу зышлэрэм шу фыщылъ», — ело адыгэ гушы-лэжым. Быслымэнхэм анахь ахэгъэхъогъэным, лъэпкъ зэфэшхъафхэм азыфагу зегурылоньгъэрэ мамырныгъэрэ илгынхэм быслымэнхэр фэлажэх.

НэкӀмзэ мазэр кызыхъагъэм кышгъэжыагъэу Адыгеим шыпсэхуэу гъот зилэхэм шу-псэпэшлэным алъэныкъокӀэ Иофыгъо макӀэп зэрахъагъэр. Адыгэ Республикэм ыкӀи Пшызэ шьолгыр ащыпсэхуэ быслы-мэнхэм ямуфтиу Емыж Нурбий ахэм рзэныгъэ гушылэхэр апи-гъоххэзэ игуапэу ягугъу кыт-фишыгъ. Муфтиим кызыри-гуагъэмкӀэ, нэкӀмзэ мазэр кы-зыхъагъэм кышгъэжыагъэу лъэшэу зыгъэгущонхэ фэдиз шушлэн Иофыгуагъэ зэрахъагъэ АР-м и Лышхъы ыкӀи мини-стрэхэм я Кабинет хэтхэм, Чэч-ным и Лышхъы, нэмыкӀ биз-несменхэу, динлэжхэу Адыге-им исхэм.

— Быслымэнхэр зыгъэгущ-гуагъэхэр, лъэшэу ягуапэ хъугъэр Адыгэ Республикэм и Лышхъы къафигъагъэр ары, — ело Емыж Нурбий. — Ежы-шхъыкӀэ ыкӀи АР-м и Прави-тельствэ хэтхэм ацӀкӀэ нэкӀ-мазэм тэфэу тиреспубликэ ит мэщытхэм гъэцӀкӀэжыныхэр яшылӀлэгъэнхэм пае сомэ мил-лиони 2-рз мин 55-рз къа-фитӀупшыгъ. А Иопылэгъур зӀкӀэ мэщытхэм алгылӀэсыгъ. Тхьэм ыломэ, Бирам мэфэкӀым ехьу-лӀэу гъэцӀкӀэжыныхэр къаухын-хэу тэгугъэ. Ащ кыгъэлыагъо непэ ти Лышхъы, Парламентым хэтхэм динлэжхэм агукӀэ нахь зыкызырэтфагъэзагъэр, шушлӀэ Иопылэгъур кызырэтфаши-хэрэр. Сигуапэу хэсэгъуанфы-кӀы Адыгеим и Лышхъыу ТхьакӀушынэ Аслъан лъэшэу тызэрэфэразэр. Къадыр чэщым нэбгырэ миным ехьу мэщытым къекӀолӀэшт. А чэщым мэщытым къекӀолӀэшт быслымэнхэр ежы Лышхъы ыцӀкӀэ хигъэлэжы-хэ, сэраш аригъэшы шлоигъоу иунэе мылгъу шыш ахьшэ кы-титыгъ. КъыкӀэтыкӀолӀшт мэфичи-ми нэкӀыр зылыгыгъэхэр мэщы-тым шыхъдгъэлэжыныхэм пэ-лухъаштри ти Лышхъы ишушлӀэ Иопылэгъу кыхъкӀышт. АщкӀэ ТхьакӀушынэ Аслъан лъэшэу

тыфэраз, «Тхьауегъэпсэу» етӀло. «Псапэу пшӀлэрэр Алахьталэм кыпфырегъэзжы». Арышгъ, Тхьэм тыфелъэу ишушлагъэ фигъэбгъонэу, узынчъагъэрэ гъэшлӀ кӀыхъэрэ кыритыныхэу.

Ахэм анэмыкӀэу, лъэкӀ зилӀэ бизнесмен кӀалэхэу тхьа-мыкӀэхэм, гъот макӀэ зилэхэм, сымэджэ пӀэхэлхэм Иопылэгъу афэхьухэрэм сз спхъэкӀи, ады-гэ быслымэнхэу республикэм исхэм ацӀкӀи лъэшэу тафэраз, «Тхьашъуегъэпсэу» ятӀло.

Емыж Нурбий кызыригуа-гъэмкӀэ, ильэс кӀэс шушлэным ылъэныкъокӀэ быслымэнхэм Иофыгъоу зэрахъэхэрэр нахьыбэ зэрэхьухэрэм уимыгъэгущон ылъэкӀырэм. Ахэм ащышэу зи-гугъу кышлӀыгъэр Чэчэным и Лышхъыу Рамзан Кадыровы ары. ГъэрэкӀо нэкӀмазэм тэфэу ащ псэпэ фашӀэу шъоушыгъу тонн 30, пындж, хъаджыгъэ зыфӀлоштхэу тонн пшӀырыпшӀ хьурэ Иопылэгъу тиреспубликэ кыфаригъэщэгъагъ. Джыри мыгъэ ащ фэдэ шушлӀэ Ио-пылэгъу къафигъэкуагъ гъот макӀэ зилэхэм ацӀлӀыпӀэнхэу. Мы уахь-тэм а Иопылэгъур афагощы псы-кӀиуным итхьамыкӀагъо кызы-нэсыгъэхэу Къыбыхъаблэрэ Пшы-чэурэ ащыпсэхуэрэм. Джащ фэдэу республикэм ит чылагъо-хэм Иопылэгъур атырагощагъ, гъот макӀэ зилӀэ унагъохэм ал-кӀагъэхъанхэу. Ащ нэмыкӀэу, Краснодар краим кыхиуыбгъэхэр хьушгъо шапсыгъэхэм, Ус-пенскэ районым шыпсэхуэрэм шушлӀэ Иопылэгъур алъагъэлэсы.

— Мы Иопылэгъур кытфя-зыгъэщэгъэ кӀалэу Рамзан Ка-дыровы кызыкӀэлъэушгъэр тхьамыкӀэхэм, пӀэхэлхэм, гъот макӀэ зилэхэм мыхъамелэр афуд-гъэкӀэнэу ары. Ар фэтэгъэцӀкӀэ. Ащ имызакъоу, гъэрэкӀо нэбгырэ 30 фэдиз ыпӀкӀэ хэмылгъэу Хъа-джэ хъунхэу тфигъэкӀогуагъ. БэмышӀэу мары ыдэжы сыкы-кыжыгъ, джыри ащ фэдэ къаб-зэу Адыгеим щышхэр ыгъэкӀон-хэу сыкыгъэгугъагъ. Арышгъ, ипсэпэшлагъэ шушлӀэ кыфи-гъэзжыныхэу, ильэкӀ-амалхэм ахигъэхъонэу Алахьталэм ты-фелъэу.

Мыхэм ямызакъоу, непэ пса-пэ зышлэхэрэр бэу тикӀалэхэм ахэтых. Мзэз псаум мэщытым къэкуагъэх, хагъэлэжыгъэх. Ахэм зӀкӀэми ацӀхэр къетӀонэу амал тилӀэп. Арышгъ, гъэзетыр кызыфӀдгъэфедзэ, ахэми тирэ-зэныгъэ гушылэхэр апэтэгъохы. Алахьым тафелъэу егъашӀэм гъот яӀэ зэпытэу, тхьамыкӀэмэ

ацӀлӀэнхэу Алахьым амал къари-тынэу.

Джащ фэдэу муфтиим кы-зыригуагъэмкӀэ, мэщытышхоу зычӀэхсэм жы чыӀэ кызэты-рэ кондиционер джырэ нэс чӀэтыгъэп. Гъэмэфэ фабэм нэмазышӀ къақлохэрэр ашъхэ зыдахьыжын амышӀэу фабэм ригъэзыштыгъэх. БэмышӀэу Москва ыкӀи Краснодар адэс адыгэ кӀэлитӀумэ (ацӀлӀхэр кытагуагъэп, сыда пӀомэ шу зышлэрэм шъэфэу ышӀэмэ нахь псапэу ало) зэхалъхы, сомэ мил-лионым ехьу зытефэрэ конди-ционери 5 мэщытым кыфащэ-фыгъ, хагъэлэжыгъэх.

— Ащ нэмыкӀэу бэ Иопылэгъу кытфэхьухэрэр, — ело Емыж Нурбий. — Алахьталэм КъурӀан лъапӀэу кыфигъэкуагъэм «Ба-имэ ямылгъу тхьамыкӀэмэ ялахь кыхъэслъхъагъ» кышгъелӀо. Непэ сымаджэу, амал зымылӀр лэжъэн ылъэкӀырэм. Игъоти нахь макӀ. Амал зилӀэу лажьэхэрэр ахэм адӀлӀэпӀэнхэу фае. Мыхэм апае Алахьталэм кӀелӀо: «Гъот зилэхэу, амал зэстыгъэхэм, кӀуачӀэ зилэхэм шыукузэу, тхьамыкӀэхэм шыуа-деӀ. ТхьамыкӀэхэм ялахь шъо шыуимылгъу кыхъэслъхъагъ. Ащ пае шыукузэу. Ахэм шыуа-демылӀэмэ шъузышыгугъырэ мылгъур зы нэгъэупӀлӀэгъукӀэ сз шуӀысхыжышгъ. Ащ пае тызделӀэжын, шу тызэрелъэ-гъун, гукӀэгъу зэфӀтшӀын фае, зӀкӀэми Тхьэм тыкызырэгъэ-хъугъэр, Тхьэм ыӀэмычӀэ тызэ-рилгыр зышхыдгъэгъупшэ хъу-штӀэп. Непэ зышлӀобаир неущ анахь тхьамыкӀэ Алахьталэм ышӀын ылъэкӀышт. Ащ пае непэ тикӀалэхэр гупшысӀэнхэу тыфай. Гъот зилэхэм ягъот хигъэхъонэу, агухэр кыгъэгущэу адыгэ лъэ-кыым егъашӀэм хэлъыгъэ Ио-пылэгъур кытгъэбӀкӀэу гъэшӀэ кӀыхъэ Тхьэм кытет. Зэо-банэм Тхьэм тыщеухъум. Бирамыбэ Тхьэм тытырегъах.

КИАРЭ Фатим.

Тильэпкъэгъухэр ахэтыгъэхэп

Чыдэлъф лъэпкъхэм я Мафэ Шъачэ шыагъэунэфыкӀыгъ, ау Краснодар краим чыдэлъф лъэпкъэу шыпсэхуэрэм (адыгэхэм) а мэфэкӀым чыплӀэ къащыфагъотыгъэп.

Урысыем ичӀыдэлъф лъэпкъ-хэм яфорум яблэнэрэу ти-кӀэралыгъо щызэхашэ, а Иоф-тхьэбзэ шлагъор, зэхэзышагъэ-хэм зэралыгъэрэмкӀэ, Олим-пиадэу Шъачэ 2014-рз ильэ-сым шылӀшттым илахьышхоу хъушт. Форумым гухэлъышӀу зыдильгъ: «... олимпийскэ дви-жением ибыракъ чӀэтхэу тицӀыфхэм къагъэлъэгъошт лъэпкъ гъэшӀлэгъоныбэ, ахэр якультурӀкӀи, яшэн-хабзэхэм-кӀи зэтӀкӀых, ау Урысыем итническэ картэ хьэлэмэт дэд кызырратырэр, ау емыкӀу хъу-рр пӀомэ нахь тэрэз, адыгэ-хэу зичӀыгужъ ильэсиц го-рӀкӀэ кӀымэфэ Олимпиадэр шыкӀлоштхэр а картэм ифа-гъэхэп. Шъачэ шыпсэхуэрэмрэ ащ ихьакӀэхэмрэ алъэгъугъ цыф лъэпкъ макӀэхэу тикъэ-ралыгъо и Темыр, Сыбыр ыкӀи КъокӀыплӀэ Чыжъэм ащыпсэ-ухэрэм ащыц этническэ куп 15-р, чыплӀэрыс аборигенхэр моц фэдэ мэфэкӀышхоу зи-щыфышхъы пчыагъэкӀэ мӀкӀэ лъэпкъхэр рагъэблэгъагъэхэп...

Ащ фэдэ мыхъо-мышла-гъэмэ апэрэп тызэралукӀэрэр. Гушылэм пае, Краснодар кра-им и Уставэу непэ Иоф зы-шлэрэм укыпкъырыкӀымэ, адыгэхэм яконституционнэ статус чыдэлъф лъэпкъхэу зэрэщытхэр федеральнэ лъэ-гаплӀэми кыкӀегъэпытыхъа-жы, ау региональнэ лъэны-къомкӀэ пэрыохъу горэхэр шылӀх, ильэс пчыагъэ хъугъэу юридическэу а положениер кӀигъэпытыхъанэу хэти фаеп. Тэ, адыгэхэр, мыщ тыщымы-лэхэм фэд.

Щысэхэр джыри къэдгъэ-лэгъоных. Джырэблагъэ элек-троннэ почтӀкӀэ сурэт гъэшӀэ-гъон гъэзетэу «Шапсугием» игъэзетеджэ горэм къаригъэ-хыгъ. Ащ тешӀыхъагъ курорт-хэм ащызэрэхьэрэ бзыль-фыгъэ Іальмэкъ. Ащ фэдэ Іальмэкъхэр мы гъэмафэм Шъачи, Туапси, Анапи, Ге-ленджики, нэмыкӀырэ чыплӀэ-хэми къащыпшӀэфын плъэ-кӀынэу шытыгъ. Зигугъу къэт-шӀырэ Іальмэкъым Краснодар краим икартэ-схемэ тешӀы-хъагъ. Апэрэ еплъыгъомкӀэ ащ зи гъэшӀлэгъонышхо хэмылгъэу кыппшэхъу, картэ къодый, ау гуфалпӀэу тежъугъэплӀэлъ! КъызырӀӀӀкӀырымкӀэ, непэ Пшызэ шьолгыр е урысхэм кызыралорэм тетэу Кубань — ар «кӀэралыгъу» хым кы-шегъэжыагъэу хым нэсэу, Іальмэкъыр кызыгъэхъазы-рыгъэхэм ашъхы кыхъагъэп Адыгэ Республикэр схемэ къодыеу Іальмэкъым кы-щагъэлъэгъонэу. Ар хэмыты-ми Адыгэ Республикэр краим ыгузэгъу ит, ау ар щымылахэм фэд, бзэхыгъэу кыппшагъэхэу краим иӀальмэкъышхэм...

Ильэс зауӀкӀэ узӀкӀлӀэбэ-жыымэ, «Маразм по-кубан-ски» зыфиӀорэ статья кыхъэ-сыутынэу згъэхъазыры зэхъум, сыгу сырагъэлэжыгъагъэти, кубановедениемкӀэ учебникхэу краим кышчыдагъэкӀыхэрэм ІапӀкӀэ санэмысыжыныу сыгу исыубытгъагъ. Сыда пӀомэ а пособиехэм шуагъэ гори кытфахьырэм. КӀэлӀӀыкӀу ІыгыплӀэхэм къащегъэжыагъэу апшгъэрэ еджаплӀэхэм, обще-ственнэ библиотекэхэм анэсы-жыу кӀэлӀӀыкӀухэм апашъхэ ралъхьэрэ пособиехэм гуахъо горэ зыхагъотэн ахэтэу слъэ-гъурэм. Сэ сикӀлӀӀыкӀухэу къоджэ еджаплӀэм щеджэхэрэм ащ фэдэ псевдоисторическэ тхылъхэм ащысыухъумэнхэм сапылӀ. Ау сисэнэхъат тыдэ схьышта, сыда есшӀӀӀштыр, сыфай-сыфэмыеми тисабый-хэр зэрырагъэджэрэ тхылъхэм, пособиехэм салыплӀэн фаеу мэхъу. ГукӀодыгъу ахэм гуры-Іогъуае къащыхъурэ фактхэу кӀэлӀӀыкӀухэр зыщырихы-лӀэхэрэр Краснодар «итари-хытххэм» ублӀлӀэ классхэм ащеджэхэрэм апае къыдагъэ-кыгъэ пособиеу «Введение в историю Кубани» (ОИПЦ Перспективы образования, Краснодар, 2005 год) зыфи-Іорэр. Шъэожъые ыкӀи пшӀэ-шъэжые минипшӀ пчыагъэ а пособиемкӀэ краим щеджэ, тхылъ кӀышгъом краим икар-тэ исхэмэ тешӀыхъагъ, ащ нэ-мыкӀэу зӀкӀэ зышӀлогъэшӀлэгъон кӀэлӀӀыкӀлум исурӀэти тет. Краснодар краим игъунапкъэ лъэпкъ шыуашэхэр зыщыгъ гречанкэр, скифянкэр, сӀэхом-рэ шхончымрэ зылӀкӀлӀэ ктэ-зэкъыри ахэолъагъо. Адыгэ зӀолӀыр ІашӀкӀэ зэтэгъэпсы-хъагъ, къушхъычӀӀэс бзыль-фыгъэм ытэмашхъы гогоныр тет, адыгэ зӀолӀымрэ къушхъычӀӀэс бзыльфыгъэмрэ сурэ-тышӀыр ягугъугъэп, джау сыдми агъунӀкӀэ ыгъэгъугъэх. Джащ фэдэу яфэшъошэ чы-плӀхэр алгыгъэлэсыгъэп ктэ-зэкъэ бзыльфыгъэмрэ скифым-рэ...

Тхылъ цыкӀлум икӀлӀух са-бийхэр ыгъэгущонхэу сурэт-ребус итӀэп, ащ кызэкъым иунэ иолъагъо «ащ зӀкӀэ щызэхэт-хъагъ, — унэмкӀэ гъэцӀкӀэнэу еджӀкӀо цыкӀухэм аратырэм кышгъелӀо. — Бысымхэм Ио-пылэгъу шыуафэхъу унэм пкъыгъо лыеу итхэр кыхъэ-гъэщыгъэнхэмкӀэ».

КӀэлӀӀыкӀухэм нахь губ-зыгъэу ахэтхэм яакъыл кы-хьынкӀи мэхъу зэманэу худож-ным кыгъэлъагъорэм ди-мыштэрэ пкъыгъохэр — Іэшэ-шыуашэхэр лыеу зэрэщытхэр. ПӀӀорым адыгэ шыуашэр зыщыгъэу иль кызэкъыр къе-кӀухэрэм а зэманым щӀрджэс-хэр ары адыгэ шыуашэ зила-гъэр...

НЫБЭ Анзор. Тисобкор.

ШУШӀЭ КОНЦЕРТХЭР

Йорэд къуагджэхэм ащӀэу

Адыгэ Республикэм ия 20-рз ильэс фэгъэхьыгъэ мэфӀкӀ зэхъхэмэ дунаим шызӀлӀашӀлэрэ орэ-дыло-къэшыгъокӀо ансамблэу «Ислъамьер» ахэ-лажэ. Ащ дакӀоу шушлӀэ Иофтхъабзэхэм мэхъэнэ ин аритыз, лъэпкъ искусствэм ибаи-ныгъэхэр цыфмэ алъегъэлэсых.

«Ислъамьер» ихудожественнэ пащэу, Урысы-ем, Адыгеим, Къэрэщэе-ЩӀӀрджэсым янароднэ артистэу, композиторэу Нэхэе Аслъан тызэрэщи-гъэгъозагъэу, ансамблэр шушлӀэ зэхъхэмэ ахэ-лажэзэ, лъэпкъ искусствэм зырегъэгущомбгъу. Адыгабзэм, тильэпкъ орэдхэм язэгъэшӀлэн имэхъанэ зыкыгъэлэгыгъэным фӀшӀ къуаджэхэм нахьыбэрэ концертхэр къащитыштых.

Ансамблэм иорэдӀохэу МӀӀлӀӀӀкӀэ Дариети, ГуашӀӀ Сими, нэмыкӀхэри шушлӀэ концертхэм ахэ-

лэжъэщтых. Адыгэ орэдыр ныбжыкӀлэмэ къа-фалозэ, тиныдэльфыбзэ шу арагъэлъэгъу ашӀо-игъу.

САХЫДЭКЪО Нурбий. Сурэттым итхэр: ГуашӀӀ Симиэр МӀӀлӀӀӀкӀэ Дариетрэ.

ДИН ИОФЫГЪОХЭР

Шышхьэлум и 19-м Теуцожь районим иадминистрация ипашэ ипшээрылхэр зыгъэцкэлэгорэ Хьачмамыкьо Азмэт еж иапэрэ гуадзэу Бэгъушэ Борисэ районим инароднэ депутатхэм я Совет итхьаматэу Блэгъожь Налбий, районим мэку-мэщымкIэ игъэлорышлэлэ ипашэ ычIыплэ итыгоу Хьэдэгъэллэ Мэджидэ, администрацием зэхэщэн IофхэмкIэ иотдел илэшхьэтетэу Пэнэшэу Аслъан игъусэхэу къуаджэхэм мэщытхэу адэтхэр къакIухьагъэх. Динлэжхэм залуагъэклагъ, зыфэныкьохэр зэрагъэшлагъэх, нэклимазэр псынклэ къафэхъунэу афэлъэлуагъэх. Тхьэм и Унэ илыгын, ащ ифэлэ-фашIэхэм, нэмыкIэу зыфаехэм апэлугагъэханэу ахьщэ шIухьафтынхэр афашIыгъэх.

Мэщытхэр къакIухьагъэх, шIухьафтынхэр афашIыгъэх

— Мы тхыгъэр дгъэхъазырын зэхьум апэу ышпъэкIэ зигугъу къэтшыгъэхэ IэнэтIэзехьэхэм залудгъэклагъ, тиупчIэхэм яджэуапхэр зэдгъэшлагъэх. Мы Iофым тэри тхьэмыгушылагъэу шытэп, — къытилуагъ Хьачмамыкьо Азмэт гушыIэгъу зытэшIым. — Тэри ащ тилахь горэ хэлэп слорэп. Ау занкIэу къэплон хьумэ, Iофым клэщакIо фэхьугъэр, мэщытхэр нахь зэтэгъэпсыхьагъэхэ шIыгъэнхэм фэшI ищыкIэгъэ ахьщэм икъэгъотын, изэгъэфэн зыпшэ дэклигъэр Адыгэ Республикэм и Премьер-министрэу КъумпIыл Мурат ары. Республикэмрэ тигъунэгъу краимрэ ашыпсэхэрэ динлэжхэм ямуфтиеу Емыж Нурбий мы Iофым илахьэу хишIыхьагъэми ифэшшошэ уасэ фэшIынуу шыт.

Хьачмамыкьо Азмэт зипэщэ купым чылагъохэм адэт мэщытхэр график гъэнэфагъэм тетэу къыкIухьанхэу зырахьухьэм къызшырагъэжыагъэр Гьобэкъуай. Ащ ичIыплэ кой ипашэу Теуцожь Бислъан къызэрэфилоагъэмкIэ, къэбар гушIуагъор зызэхэхым диныр зылэжырэ хьульфыгъэ ыкли бзылфыгъэ купэу нэбгырэ 30 фэдиз мэщытым къекIоллэгъагъ.

ХьакIэхэр къызэхсхэм тапэгъокIыгъ, гушыIэгъуи здытилагъ, тиIофхэм язытети шьдгъэгъозагъэх, — еIо Бислъан. — Районим ипашэ иIэнэтIэ зыгъэцкэлэгорэ Хьачмамыкьо Азмэт къекIоллагъэхэм, зэкIэ тикъоджэдэхсхэм нэклир псынклэ къафэхъунэу, псауныгъэ пытэ ялэнэу, шIоу, дэгъоу, дахэу шыIэр къадэхъунэу къафэлъэлуагъэ ыкли мэщытыр зыфэныкьохэм ядэгъэзыжын пэлуд-

гъэхъанэу ащ имамэу Тхьэркъохьо Теуцожь сомэ мин 60 къыритыгъ. Сэри, ефэндым ычIыплэ итыго Тхьэркъохьо Казбеки районим иадминистрация ипашэу Хьачмамыкьо Азмэти, Бэгъушэ Бориси, ягъусагъэхэри ренэу къызэрэртфэгумэклихэрэм пае «тхьашьуегъэпсэу», ахьщэу къытфахьыгъэм зы чыпыч хэмызэу мэщытым ищыкIэгъэ Iофыгъохэм зэрэпэлугагъэхьащтыр ятIуагъ.

Ащ ыуж Хьачмамыкьо Азмэт зипэщэ купыр Къунчыкьохьаблэ, Джэджэхьаблэ ащылагъ, динлэжхэу къэзэрэгъоигъэхэм зэгурьIоныгъэ зыхэлэ зэдэгущыIэгъухэр адырлагъэх, ахэми нэклимазэмкIэ афэгущлохэзэ, ар къабыл афэхъунэу афэлъаохэзэ, сомэ мин 60 зырыз аратыгъ.

Пэнэжыкьуае къызэхсхэм мэщытым къащыпэгъокIыгъэх ащ имамэу Хьот Андзауррэ ефэндэу Нэныжэ Джанчэрыерэ зипашэхэ къоджэдэхсэр. Пэнэжыкьое чыплэ коим ипашэу Ехьуллэ Пшымафэ къызэрэртфилоагъэмкIэ, мыщ мэщытэу дэтыр зашIыгъэр илээс 15-м къехьугъ. Доллар мин 96-рэ тыригъэкIуади зымылкъуае языгъэшыгъагъэр лъапсэмкIэ Гьобэкъуае шыщэу Иорданием шыпсэхуштыгъэр ары. Ар шыIэжъыпшэ, Алахьым джэнэт къырет.

Ащ ыкьоу Мунир уахьтэ къызшыхыгъэкIышхурэм хэкужым къэкIо. Ары пэпчэ Пэнэжыкьуае къыдахьэ. Ятэ аригъэшыгъэ мэщытым нэмаз щешIы. Тхьэ щелъэлэу. Ащ фэдэ нэмазшыгъо горэм, илээс

зытIушкIэ узэкIэлэбэжыкьымэ, динлэжхэм Мунир ралуагъ гупчэ къэгъэфэбаплэм мэщытыр епхыгъэш, кIымафэрэ хьатэу къызэрэмыфабэрэр. Арыти, а щыклагъэр рыдагъэзыхьынэу, нэмыкI Iофыгъохэм апэлугагъэханэу сомэ минишэ къаритыгъагъ.

— А мылкъур зэрифэшъуашэу, чыпыч хэтымыгъэзэу къызфэдгъэфеди, котел дэгъуи мэщытым чIадгъэгъэуцуи, ежхэм зэрэфаеу къагъэфэбэнэу тшыгъэ, — еIо Ехьуллэ Пшымафэ. — НэмыкI щыклагъэхэри дэдгъэзыжыыхи, мэщытыр къэбзэ-лъабзэу, гуIэтыпIэу тшыгъэ. Джы бэмышIэу Мунир къызэкIом мэщытым изытет лъэшэу ыгъэрэзагъ, щыклагъэхэр дэгъэзыжыгъэхэу зельэгъум гопэшхо шыхьугъ. Ау ащи къышыуцугъэп. «Сятэ имылъку хилъхьы аригъэшыгъэ мэщытым сэ симылъкуи хэрэхь», — ылуи, Яблоновскэм дэт «Дорстрой» ипашэу Мыгу Рэщыдэ езэгъи, 1996-рэ илээсым мэщытыр ашы зэхьум чырбыщэу агъэтIылыгъагъэм шыгъу фыжыу къыпхырифыгъэхэм зэфэдэкIэ дэпкъыр къагъэлаети, ащ зыгорэ ришIэнэу, щагум плиткэ дилъхъанэу, Адыгэ Республикэм ыныбжэ илээс 20 зыхьурэ мэфэкIэу къэблэгъагъэм къызыкIокIэ мылкъоу текIодагъэр къыфыхьыжынэу къырилуи клэжыгъэ. Мыгу Рэщыдэ илорэ-ишIэрэ зэтекIырэп. Мунир къыз-

филуагъэхэр зэкIэ мы блэклигъэ мээ фэбэшхохэм аригъэгъэцкIагъ, мэщытым идэпкъыхэр умышIэжынэу, зэпэлыдыжхэу аригъэшыгъэх, щагуми плиткэхэр даригъэлъхьагъэх.

— Джыри Хьачмамыкьо Азмэт зипэщэ купыр къызэкIом сомэ мин 70-рэ къытфахьыгъ, — икъэлотэнхэм къахьагъо Пшымафэ. — Ар зыпэгъуащтыри хьазыр. Чэур зэблэтхьушт, нэмыкI щыклагъэхэри тиIэх. Джары ахэм къытфащлагъэр зыкIытигопагъэр, «тхьашьуегъэпсэу» зыкIятIуагъэр.

А мэфэ дэдэм шылагъэх Пчыхьалыкьуаий. Ахэми сомэ мин 60 афахыгъ. Ащ къащыпэгъокIыгъэх, шIухьафтыным фэшIыкIэ «тхьашьуегъэпсэу» къаралуагъ ефэндэу Шхьаплэкъо Казбек, ащ игуадзэу Дыхьу Ерыстэм, нэмыкIэхэми.

Аскъэлае районимкIэ анахь чылэшхохэм ашыт. Ащ ичIыплэ кой ипашэу Хьаджэлдый Рэмзанэу къызэрэтилуагъэмкIэ, Хьачмамыкьо Азмэт нэклимазэр псынклэ къафэхъунэу къафэлъаозэ, сомэ мин 70-рэ къаритыгъ. Ефэндэу Хьот Бэчмызи, чылэм инахьыжхэу Еутых Хьазэрили, Гъыш Юри, нэмыкIэхэми ащ фэшIыкIэ «тхьашьуегъэпсэу» къаралуагъ.

Тыдэ кыкIыгъа ахьщэу район администрацием къоджэ мэщытхэм шIухьафтынэу афыхьыгъэр? Ащ иджэуап къытэзытыжыгъэр район администрацием ипашэ иапэрэ гуадзэу Бэгъушэ Борис. Ащ къызэрэтилуагъэмкIэ, фирмэхэу «Киево-Жураки» зыфиIорэм (ипашэр Афэунэ Исмахьил), «Синдика-Агром» (иIэшхьэтетыр Шылаплэ Ибрахьым) сомэ мин 200 зырыз къатыгъ. ООО-у «Адыгейскэм» (зэхэщакIор Николай Долгих) сомэ мини 100, агрофирмэу «Аскъэлаем» (ипашэр Владимир Бузулеев) сомэ мин 50 къафатIупшыгъ.

— Джыри къыхэзгъэхьощт, — еIо районим мэку-мэщымкIэ игъэлорышлэлэ ипашэ ычIыплэ итыгоу Хьэдэгъэллэ Мэджидэ. — Очэпшые мэщыт цагъэпсы. Ащ ышхьэ тыралъхъан зэхьум «Киево-Жураки» зыфиIорэм ипашэу Афэунэ Исмахьилэ сомэ мини 150-рэ аритыгъагъ. Джыри пчъэ-шхьаныгъупчэхэм апэлугагъэханэу район администрацием ахэр зышIыгъэхэм ясхэт сомэ мини 150-рэ ригъэхьагъах.

НЭХЭЕ Рэмзан.

Нахьыбэрэ зэлуклэштых

КІэрмыт Мухьдинэ бэрэскэшхо пчыхьэрэ телефонкІэ кьэбгьотыныр кьин дэд. А уахьтэм ар зыдэщылэр кьыозылон зылэкышхьэр иньбджэгьухэмрэ инэлүасэхэмрэ. Адыгэ Республикэм и Кьэралыгъо Совет — Хасэм идепутат, кьэшъокло ансамблэу «Нэфым» изэхэщакло Іоф маклэп зыуж итыр, ау блимьтлүпщэу Іофшлэгьу мафэм иаужырэ сыхьатитлү футболым пэлүегьахьэ. Джи цыфхэм апкышъол агьэпытэным пылхь, тренажернэ залхэм, соляриехэм охьтабэ ащагьакло.

Поселкэу Инэм ипашэу Хьоткьо Хьызыри спортым ишъыпкэу пыл, охьтэ лыеу илэр футбол ешлалэм щегьакло, КІэрмыт Мухьдинэ, нэмыкырэ иньбджэгьухэм ауж зыкьыригьанэрэп, ныбжьыкІэхэм футболыр, нэмыкырэ спорт лъэпкхьэр шлу агьэлэгьугьэнымкІэ маклэп ышлэрэр. Инэм ифутбол командэ Тэхьутмыкьое районьмкІэ командэ анахь лъэшхэм ахалыгьтэ.

— Тыркуем щыпсэурэ тилъэпкэгьухэм адэжь кло нэу зызыгьэхьазырырэ кьэшъокло ансамблэу «Нэфым» игьусэу Инэм футбол цыкІумкІэ икоманди делегацием хагьахьэмэ зэрэшлоигьор КІэрмыт Мухьдинэ кьылуагьэти, зэкІэми, анахьэу тыныбжьыкІэхэм агу рихьыгь, — кьылуагь Хьоткьо Хьызыр — уирайон ущешлэныр, е Краснодар Іоф шъаф, ау ащ фэдэп хэхэс адыгэхэм кІуачІкІэ уанэкьокьуныр. Ащ фэдэ турнирхэм яшлогьэшхо кьэкло чыгужьым щыпсэурэ адыгэхэмрэ хэхэс тилъэпкэгьухэу Іукыбым исхэмрэ нахь зэпэблагьэ хьунхэмкІэ.

КІэрмыт Мухьдинэ зэрилгытэрэмкІэ, кьуаджэхэм матч зэфэшъафхэр ащызэхэщэгьэнхэр арэп мэхьанэ зилэр турнирышхохэу лъэныкьуитІуми яфутбол командэхэри, ахэм яплгынэу кьекІуалІэхэрэри бэу зэрэщылэштими мэхьанэ ятыгьэн фае, турнирхэр цыфхэм бэрэ агу илхьынхэм, мэфэкі шъыпкэм фэдэу ахэр щытынхэм пае бгьу пстэумкІи зыфа-

гьэхьазырын, рагьэкІокІын фае. Зэлэпкэгьу ныбжьыкІэхэр зэнэлүасэ хьунхэм, зэныбджэгьушлэху щытынхэмкІэ лъэшэу амалышлу хьушт тарихь чыгужьым щыпсэухэрэмрэ хэхэс тилъэпкэгьухэмрэ яныбжьыкІэ коллективхэр чэзыучэзыоу зэлъыкІохэу гьэпсыгьэнхэр. Ар шлогьэшхо зыпыль Іоф.

Зэнэкьокьухэр зыщызэхэщэнхэу агьэнэфэгьагьэр кьуаджэу Илькуршун ары, мыщ ансамблэу «Нэфым» Тыркуем щигьэкІонэу щыт уахьтэм (тхьамэфитІум) иятІонэрэ кІэлъэныкьы щырихьнэу тыраубытэгьагь. КІэрмыт Мухьдинэ иньбджэгьушлоу, адвокатэу Нэтхьо Джахьфаррэ ащ икьоджэгьухэмрэ зэхэхьэхи, Инэм щышхьа кІэхэр кьызыкІошхэм ехьуллэу чы нэкІыжьым минифутбол ешлалэ шагьэпсыгь.

— Мухьдинэрэ ащ иансамблэрэ яшлуагьэкІэ Илькуршун исоциальнэ Іофыгьохэр зэшлуахь, — ело Нэтхьо Джахьфар. — КІэрмытым

ичаныгьэ щысэшлу кьытфэхьу, тапекІэ лъэпкэ Іофыгьохэм язэшлохын лъыгьэкІотэгьэным тытырегьэгьушхо. Гушылэмае, ныдэлъфыбзэм изгьэшлэнкІэ курсхэр зэхэщэгьэнхэмкІэ чылэм дэтыгьэ жьы хьугьэ еджаплэу зэфашыжыгьагьэр дгьэцэкІэжыгьэ. Джи

мышь кІэлэцІыкІухэр щетэгьаджэх, ныбжьыкІэхэр щызэлэокІэх, лъэпкэ культурэмкІэ пчыхьэзэхэхьэхэр щызэхэхэщ, хьаклэхэр щырагьэблагьэх. ФутболымкІэ зэнэкьокьухэр зэхэщэгьэнхэмкІэ спортсменхэмрэ зэнэкьокьухэм яплгыхэрэмрэ амал дэгьухэр ялэу тшлгыгьэ. Кьуаджэм еж иунэе футбол комплекс илэ хьугьэ, ар мы Іэгьо-благьом анахь дэгьоу итыр ары. Илэс реным сыд фэдэрэ уахьти ар кьызфагьэфедэн альэкІышт. ТыныбжьыкІэхэр а спорт псэуалъэм гушлогьошхо кьафехьы. Ансамблэу «Нэфыр» мыхьугьэемэ сыда тшлэштгыгьэр? Арышъ, тхьаегьэпсэху ткьош лъапІэу КІэрмыт Мухьдини, ащ ыгьэсэрэ кьэшъокло цыкІухэри!

Спорт комплексэу Илькуршун шагьэпсыгьэм икьызэлухын мэфэкі шъыпкэм фэдагь.

Чылагьоу Инэм ифутбол клубэу «Черкес» зыфилорэр бысымхэм якомандэ дешлагь.

Ешлэныр рагьэжьэным ыпекІэ командэу «Черкес» зыфилорэм иапэрэ Іэклъб турнир кьышылэгьуагь футболкэ фыжыым ыкІыбкІэ тетхэгьэ пчъагьэу «б»-р. Ар Израиль икьуаджэу Кфар-Камэ футбол ешлэныр щезыгьэжьэгьэ Нэтхьо Бибарс ифутболкэ тетхэгьагьэр ары. Джи непэ Бибарс Тарстан ифутболист цлэрылоу щыт, командэу «Рубин» щешлэ.

«Черкесым» хэтэу ешлагьэх Хьоткьо Хьызыр, Кьадэ Руслэан, Хьатитэ Алы, Тэтэр Альберт, Бганэ Щамил, Хьатитэ Азэма, Бекбулатэ Мурат, Ешыку Арамбий, капитаныр КІэрмыт Мухьдин. Илькуршун идружинэ капитан Іэна-Ілэр зыфагьэшъошагьэр Хьагьур Туран. Ар кьуаджэм кьышхьугь, биз-

несмен, Измир щэпсэу, илэс заулэ хьугьэу кьэлэ Адыгэ Хасэм ипашэ игуадз. Хьагьурым футболыр шлу дэдэ елэгьу. Турнирым изэхэщэнкІэ маклэп

ышлагьэр, зэлэпахьэр кубокым икьыдэхын зэрэкІэхьопсырэр кьыхэхьыштгыгьэ, футболыр зыкІасэхэу чылагьом дэххэм, ялэпкэгьу хьаклэхэм шхьэклафэ афашлэу, шлу альэгьухэу зэрэщытхэзи, кубокыр зылэклатлүпщыныр лъэшэу ашлэмыкІугь. Апэрэ матчыр «Черкесым» дэгьоу «рихыгь». Бысымхэм зи кьызытрагьэнагьэп, ау кьадэхьугьэ щылэп. Пчъагьэр 11-1-у аухыгь. Мыщ фэдэ зэлуклэгьухэм пчъагьэм мэхьанэшхо илэп. Цыфхэм лъэшэу агу рихьыгь зэлэпкэгьухэм яешлэклэ, ащ гуахьо хагьотагь...

— Адыгеим тызыкІокІэ тэгьугьэ пчъагьэр нэмыкІ шъыпкэу щытынкІэ, — алуагь Тхьагьушъэ Эминэр Мышъэ Махьмудрэ, Бганэ Щамил, Хьатитэ Азэма, Бекбулатэ Мурат, Ешыку Арамбий, капитаныр КІэрмыт Мухьдин. Илькуршун идружинэ капитан Іэна-Ілэр зыфагьэшъошагьэр Хьагьур Туран. Ар кьуаджэм кьышхьугь, биз-

Іужырэ мафэм Инэм икомандэ кьуаджэу Арыкбаши кІуагьэ футбол щешлэнэу, ау мыши командэу «Черкесым» зи кьышырашлэн альэкІыгьэп, ыпэрэ пчъэгьэ дэдэмкІэ Арыкбаши текІуагь. Ащ иджэуапэу щэгьогогьу нылэп якьэлапчъэ Іэгуаор кьызэрэдадзагьэр. «Арэу щытми, тэ нахь дэгьоу тешлагь, тинэкьокьогьухэм зы закьу нылэп зыдешлагьэхэм якьэлапчъэ дэдзшгьугьэр, тэ нахьыбэ тфызэшлэокІыгь. А пчъагьэхэми мэхьанэ горэ ялэн фае», — алоштыгьэ бысымхэм...

НЫБЭ Анзор.
Сурэтхэр авторым тырихьгьэх.

Ным ишлүлэзгъу — гъунэ зимыла кӀуачӀ

(КъызыкӀэлыкӀорэр
шышхьэлым и 25-м
къыдӀкӀыгъэ номерым ит).

Шыхэм адэжъ сыкъызэсыжым хуон ылъэкӀыштӀэу слъэгъугъэм сыкъыгъэштагъ. Кур ушӀорэкӀыгъэу псынӀпкъ шыпкӀэм Ӏулъ, кушӀо сэмэгум тегъуагъэу. ШитӀум ызагъэсыкӀэ, кури мэкӀэ-макӀэу нӀпкъым екӀотӀыштыгъэ. Кур нӀпкъым зефӀыхкӀэ шитӀури зыдырилъэшоыхышт... ПсынӀкӀэу зыгорэ къэгъушпысыгъэн, хӀкӀыпӀэ горэ къэгъотыгъэн, кур зыдӀшылӀ чыпӀэ шынагъом къыӀулъэшгъуэн фӀэгъэ. ОшӀэ-дэмышӀэу сшъхъэ къыхагъ шыхэр гъэштӀэгъэнхэ фаеу! Ары, гъэштӀэгъэнхэ фае! ЗгъаштӀэхуэ, лъэшэу зыкӀырухӀкӀэ, кур чыпӀэ шынагъом Ӏуалъэшгъун алъэкӀышт.

ВожжӀхэр мзаэхэти ерагъэу къэгъотыжыгъэх, ахэр псынӀкӀэу зэгъэ-зэфӀжыхи, кӀакоу сыубытыгъэх, чы кӀыхъэ горэ чыгым къыпсыкӀыкӀи кушӀо джабгъумкӀэ сыкъэуцугъ. КӀуачӀэу сӀлӀмкӀэ, чӀц мӀзыр къызӀпӀэгъаджӀэ, шымэ сатекуи чымкӀэ сазыхӀом, шы штагъэхэр лъэшэу кӀырухыи кур чыпӀэ шынагъом къыӀуалъэ-шгъу. Ащ дӀжъ дӀдэм тефӀэу, благау къӀӀурэ бзылфӀыгъэ макъэр зӀхӀсэхы: «А сикӀал, зӀхӀоха, тидӀэ ушы!» Ары, ар сян арыгъэ.

«ЗӀ укъэсыжыгъэмэ
ӀофӀэн, сикӀал!»

1961-рэ илӀэс, Адыгэ къэралыгъо педагогическӀэ институтым иапӀэрэ курс сшӀеджӀэштӀыгъэ. КӀымӀфӀэ сессиир тыухи зыгъӀпсӀфыгъо мафӀхэр къытатыгъэх шъхӀаекӀэ чылэм тыкӀожьын тӀӀэкӀырӀп: осышхоу къэсыгъэм гъогухэр зӀпигъӀыгъэх. АвтобусхӀэри, машинӀхӀэри арыкӀонхӀэ алъэкӀырӀп, аукъӀбзынхӀэуи кӀочӀӀгъу фӀэхухэрӀп.

МафӀэ горэм къӀбаркӀэ зӀхӀтхыгъэ — МыекъуапӀэрэ БелореченскӀэмр арыкӀыгъэхуэ бульдозеритӀу, гъогур аукъӀбзызӀ зӀфакӀохуэ, ау джыри автобусхэр рыкӀонхӀэ амылӀэкӀыштыгъоу. Теуцожъ, КрасногвардейскӀэ районхэм ашыцӀ кӀалӀэхэм тызӀхӀэгущыӀӀжыхи итхуыгъагъ лъэсӀу тыкӀожьынӀу. БӀэ тетымыгъашӀэу а мӀфӀэ дӀдэм тигъогутытхыгъагъ, чӀщи-мафи тимыӀэу тыкӀожьын гухӀл тӀӀӀу. МыекъуапӀэ тидӀкӀи мотодромным тызынӀсым къыдгъурыуагъ, тигъогуанӀ псынӀкӀэ къызӀрӀтфӀэмыхуштыр.

Бульдозерым ыукъӀбзыгъэ джабгъу гъогур кӀуадж, урыкӀонкӀэ къын, осыр асфальтым нӀсӀу тыригъэзыкӀырӀп, кӀочӀӀгъу фӀэхурӀп, джыри зӀ рыкӀонфае. СыдӀу шытми, ХанскӀэм тызынӀсым уахӀтӀэр шӀӀджӀэгъоужым шӀокӀыгъагъ. БелореченскӀэмкӀэ къыкӀырӀэ тракторыри ащ къынӀсыгъагъ. ТапӀкӀи таужыкӀи машинӀэ гори къӀӀагъорӀп, ау тыгу тымыгъӀекӀодӀу тигъогутытхыгъы. ХанскӀэм тидӀкӀыгъэу тыкӀодӀэ, таужыкӀэ къыкӀи «УАЗ-469» зыфӀалорӀэ машинӀэр къыткӀахыи къӀуцугъ.

Шоферым къыгосылӀым машина-пчӀэр къыӀуыхыи ПӀӀӀжыкӀуае зӀрӀ-кӀожьхӀэрӀ, зы нӀбгырӀэ зыдаштӀэн зӀ-ралъӀэкӀыштыр къызелом, а чылэм шыцӀ кӀалӀэу къытхӀэтыр рагъӀтӀысхыгъ. ӀӀыр къызысӀплӀым сыкъышӀӀжыгъ, сӀри ар дӀгъоу сшӀӀӀштыгъэ: Теуцожъ районмкӀэ партием ирайком иятӀорӀнӀрӀ секретарӀу Ӏоф зышӀӀштыгъэ Сокольников Василий Инокентьевич арыгъэ.

МашинӀэм исхӀэр зӀлӀыкӀотӀӀхӀэш сӀри зыгорӀушгъу сызыхагъӀӀхӀэу арыӀуагъ. КӀалӀхӀэр гъогум къытесымынӀхӀэ сшӀоигъоу зизгъанӀ зӀхӀум, ежӀхӀэр Теуцожъ районыр арӀп зыдӀкӀожьыштӀхӀэр. КрасногвардейскӀэ районыр ары нахъ, арышъ зыкӀышӀысымыгъанӀу садӀкӀожьмэ зӀрӀнахышӀӀур яшпы-пкӀэу къало зӀхӀум, сӀри машинӀэм сатӀтӀысхыгъ.

Гъогур дӀэгъӀэ, машинӀэр ерагъэу кӀоштыгъэ, бӀрӀ ханӀштыгъэ. БгъуитӀум-кӀи осӀу гъогум тыратхуыгъэр лъагъу шылӀыгъ. МашинӀхӀэр джыри гъогум къырыкӀоштыгъэхӀп.

Пчыхъэ хъазыр гъугъэу ПӀӀӀжыкӀуае тынӀсыжыгъ, ау сӀ чылэм сыкъыдӀкӀыжыи НӀшгъукъуае кӀорӀэ гъогум сыкъызтехыажым мзаэхӀ хуыгъагъ. Ари МыекъуапӀэ тыкӀызӀрикӀыжыгъэ гъогум нахъ дӀгъугъӀп, нахъ дӀэгъӀ нахъ.

НӀшгъукъуае икӀэу ДжӀӀдӀжӀхыаблӀэ, къутырӀу Городскоим, КъунчыкӀохыаблӀэ кӀорӀэ гъогухэр дӀӀ дӀдагъэх. А гъогухэр дӀгъоу зӀрӀсшӀӀхӀэзи сымышӀа-хӀуэ сыдӀхыти шъофым сыхъӀштыгъэ.

ШыпкӀэу пӀоштмӀэ, ПӀӀӀжыкӀуае-р КъунчыкӀохыаблӀэрӀ азфагу километрӀ пшӀыкӀлӀуй хуӀр кӀымӀфӀэ чӀц гъогум джащ нахъ сфӀамылӀэкӀыжы-нӀу сытепшъыхыгъагъ. СлӀакъохӀэр ерагъэу зӀблӀӀсхыхӀэз, тичылӀэ гъунӀэ сызылохыажым уахӀтӀэмкӀэ чӀщым сыхыатыр тӀу хуыгъагъ. БзылфӀыгъитӀоу чылӀэ гъунӀэм шытхӀу къаплӀӀхӀэр зы-

гъэгумӀкӀыхӀэрӀ сымышӀӀу сакӀэры-хыагъ...

— СыдӀу бӀрӀ укъӀэтыгъ, сикӀал, уте-укӀыхыгъэба гъогум? — шӀабау къысӀупчӀыгъ тӀанӀ, лӀплӀ къысишӀӀкӀыз.

— ЗӀ укъӀэсыжыгъэмэ ӀофӀэн, сикӀалӀшху, уянӀэ нычӀӀэ мыщ тышцигъэ-тын ыгу хӀлӀыгъ, чыӀӀэр къытхыгъэ-хыагъ. НычӀӀэ укъӀэсыжыштыгъу еӀошъ тышгъӀэты, сышӀокӀын слӀӀэкӀырӀп, ежӀ нӀмыкӀ лӀфыгъэ имыӀэу къышӀӀ-хӀумэ сшӀӀӀрӀп, — ыӀозӀ, тӀанӀжыи зы-къысӀӀӀкӀы.

ЗӀкӀӀэм сызӀрӀпшъыгъӀэри, гъогум кӀинӀу теслӀэгъуагъӀэри зӀхӀсымышӀӀ-жыуэ къысӀышхыгъ. Дунаим зынахъ къысӀӀӀблагъэ темыт нӀбгыритӀум апа-шъхъэ сызӀритым кӀочӀӀӀкӀэ къысхы-хыагъэм фӀдӀу псынӀкӀэ сыкъӀэхуыгъ, джыри ащ фӀдиз гъогутытхыгъэу сыфӀ-хыазырыгъ. УянӀэ псауу шыӀӀу, ар къы-зӀрӀуажӀэр пшӀӀӀным нахъ насыпыгъэ шымышӀӀу сӀ къысӀышхыгъ.

«УмыгумӀкӀ,
сикӀал,

сыхъужышты сӀ...»

Ным шӀулӀӀгъу кӀочӀӀшхоу илфы-гъэ фыриӀӀр сыд фӀдизӀу дахӀу къа-ӀуагӀӀкӀи, къатхыгӀӀкӀи ар икӀоу къы-ралотыкӀыныр, къатхыхыашуныр, жа-бӀзӀм ыкӀуачӀӀэ къырагъӀэхышхуныр шӀошгъӀӀхыгъуаеу шыт.

НышӀом ишӀӀӀбагъӀэр ны быдзы-шӀм илӀшӀӀгъӀэр, ащ кӀуачӀӀу ахӀлӀыр икӀоу зылыӀӀсыгъэ лӀфыгъӀэр пӀӀӀ-мэ ным ихакъӀу тельыр сӀдӀушгъу фӀпшыныжыи, фызӀкӀигъӀӀжыи ылӀӀкӀыштыгъэ? Ащ пае ТхӀӀшхом къы-фитӀупшыгъэ шыӀӀныгъэ уахӀтӀэр фӀ-хыуштыгъэ?

Ным ипсауныгъэ къызӀщымыкӀоу Дунаишхом къыддытетыфӀэ тыфӀӀӀ-жӀӀӀ, тидӀӀӀжӀӀӀ, фӀтшӀӀӀн тӀӀӀкӀы-штымкӀэ къогъанӀэ тымышӀӀу, тӀӀкӀу нӀмыӀӀӀми зӀрӀдгъӀӀрӀзӀштӀым тышылы-ныр, ыгу зӀрӀхӀэтымыгъӀкӀыным тынаӀӀэ тетыныр, ипсауныгъэ къызӀрӀӀтхы-мӀштыр типшӀӀӀрылӀ шъхӀаӀӀу зӀрӀ-штыр тшыгъупшӀӀмӀ, дгъӀӀӀрӀзӀжыи тфӀамылӀӀкӀыи тыхуӀкӀоногъӀшхоу хуон ылӀӀкӀышты.

ЗыгорӀӀкӀэ ипсауныгъэ къызӀщы-кӀуагъӀу тылӀыплӀӀэн фаеу зыхыукӀӀэ, ащ ифӀӀӀо-фашӀӀӀхуэ дгъӀӀӀӀӀхӀэр тшӀошхыӀӀу едгъӀӀӀӀгъуныр хӀгъӀ-кӀи, мӀкӀӀэ дӀдӀу ащӀкӀэ къытӀӀгъуцӀфӀ-

ныр тӀэ, илфыгъӀӀхӀэмкӀӀэ, къытӀӀӀсы-гъӀӀ. Ар бжыгъӀӀ шӀуцӀӀу, егъашӀӀми тынапӀэ темыкӀыжыу тельын ылӀӀӀ-кӀышт. Ар гууз-лыузӀу, куо мӀкӀӀӀн-чӀӀу ныгум къыкуукӀыи ылӀӀӀкӀышт. Ащ зӀкӀӀэри псынӀкӀӀу къылыгъӀушты, къыгурыӀошты. Ары ныгур зӀрӀгъӀӀпсы-гъӀӀ.

ТӀанӀэ сымӀдӀжӀэ хылыгъу бӀрӀэ шы-лӀыгъ. ДжӀӀдӀжӀхыаблӀи, ПӀӀӀжыкӀуаиы къышӀӀӀӀзӀагъӀӀ. СанитарнӀэ самолет-кӀӀэ МыекъуапӀэ тащи мӀзӀнӀӀэ врачхӀэр яшпыпкӀӀу кӀӀӀӀӀзӀагъӀӀ, ыуж итыгъӀӀх, афӀӀӀӀштыр ашӀагъ, зыпари къате-нагъӀӀ. СафӀӀӀзӀагъ. УахытӀэ тешӀӀэ къӀ-си тӀанӀэ ипсауныгъэ изытети нахъ дӀӀ зӀрӀхӀурӀм гу лыстӀӀштыгъӀӀ. ДжӀащы-гъум сӀри зӀпысымыгъӀӀу, ТхӀӀшхом гукӀӀэ зыфӀӀӀгъӀӀзӀштыгъӀӀ — нахъ къы-мыгъӀӀхылыгъӀӀнӀу, джы зытетым тетми ишӀӀӀӀныгъэ нахъ кӀыхъӀэ хуонӀу, ау тӀанӀэ ипсауныгъэ нахышӀӀу хуоным ушыгъуыжыи пӀӀӀӀкӀыи шытыгъӀӀ.

СымӀдӀжӀӀым къычӀӀӀсшыжыи тӀанӀэ тӀдӀжӀэ къызысӀӀжыгъӀӀм ыуж илӀӀ-ситӀӀу ыгъӀӀӀӀжыгъӀӀ. ВрачхӀэри къыт-лыпылӀӀӀштыгъӀӀх, анаӀӀэ къыттырагъӀӀ-тыгъ, тащыгъупшӀагъӀӀ.

СымадӀжӀэм уишӀӀуагъэ ебгъӀӀкӀын зӀ-рӀпфӀамылӀӀӀкӀыштыр, ащӀкӀэ узӀрӀама-лынчӀӀэ дӀдӀр зыдӀӀӀӀӀжыу, зышӀӀуа-гъэ къыозыгъӀӀкӀын фӀдӀи шымышӀӀу, хӀ-кӀыпӀи къыпфӀамыгъӀӀотӀу, ащ пае зыу-умысыжыу ыпашъхъэ уисыныр зӀрӀ-мыпсынӀкӀагъор къырысӀонӀу гушӀыӀӀ згъотырӀп. Ар къызыгурыӀошты закъор ащ фӀдӀэ чыпӀӀэ итыгъӀӀр ары.

ЧӀщы горӀм ситӀӀу сшъхъэ кӀӀгъӀэ-кӀуагъӀу, ахӀэм сӀӀупшӀысӀу тӀанӀэ ыпа-шъхъэ сисызӀ, зӀкӀӀӀм ар нахъ псынӀкӀӀэ къӀхыгъӀӀм фӀдӀу къысӀышхыгъ, сӀмӀэ ыӀӀ къашифӀӀӀ, къысӀӀо: «УмыгумӀкӀ, сикӀал, уаымыгъушпыс ахӀэм... Сыху-жышты сӀ, сыхуужышты сӀ, сыхуужышты...»

МыхӀэр сикӀасӀу, сигупсӀэ лъапӀӀу, ситгъашӀӀэ шысшымыгъупшӀӀжышты ным иаужыпкӀӀӀр гушыӀагъӀӀх...

Джары ныр зӀрӀгъӀӀпсыгъӀӀр. ЕжӀ ышъхъӀӀкӀэ къехуӀӀӀштым, ишӀӀӀӀны-гъэ зӀриухырӀм амыгъапӀу, илфыгъӀэ зӀригъӀӀрӀхыатштым пылӀ, ащ егъӀ-гумӀкӀыи, иаужыпкӀӀӀр зӀхӀашиӀӀ, игу-пшыси, игушыӀӀхӀэри ары зыфигъӀӀзӀ-хӀӀӀри.

«НышӀор шъоум фӀдӀ» — къытӀо адыгӀэ гушыӀӀжыи. Шъоур шхыны-гъоу шыӀӀмӀэ анахъ ӀӀшӀӀу, ар зӀрӀ-шпыпкӀӀм уехырӀрӀхышӀӀжыи шы-тӀӀ, ау нышӀор шъоум фӀдӀэ къодыи? Шъоур, шыпкӀӀэ, ӀӀшӀӀу, кӀуачӀӀэ хӀлӀ, узыбӀмӀэ ӀӀзӀзӀгъу. Ау сыд фӀдиз илӀ-шӀӀӀгъӀми уезӀшы, гур кӀехы, уфӀмы-ежӀӀуи охъу.

НышӀор адӀ? — НышӀор — тӀэ ти ТыгъӀшху, ти Жъау гунӀс, ти ОшӀогу нӀф, ти ШӀулӀӀгъу мыухыжъ, ти КӀо-чӀӀэ лъӀш, ти Жыи ӀӀшӀӀу. МыхӀэм сы-дӀушгъу уязӀшыштыгъэ?

НышӀом илӀшӀӀгъӀэр Ным ишӀӀу-лӀӀгъӀӀр икӀоу зӀхӀӀышӀӀӀгъӀэ лӀфы-гъӀэм ТхӀӀр етагъ, ащ Дунаир ий, ахӀэр зӀхӀӀымышӀӀагъӀӀм — ТхӀӀр еуагъ, Дунаир зӀрӀпсауу чӀинагъ пӀоми хыушты.

ХЪАУДӀКЪО Шыхамыз.

Сакъныгъэ къызыхагъӀфӀэн фае

МашӀом зыкъыштынӀмкӀэ мы уахӀтӀэр шынагъоу шыт. ГъӀзет-хӀэм къатхы, телевизорхӀэм къаты, радиом къеӀо зӀрӀрӀу машӀом къыхыи ылӀӀӀкӀыштыр. УнӀхӀэм ыкӀи нӀмыкӀ пӀӀӀуалъӀхӀэм апа-благъӀу машӀо амышӀынӀу, тхы-мыкӀагъо къӀмыхуным пае лъӀ-шӀӀу сакъынхӀу къыджӀӀх. Умыса-къымӀэ бын кӀодӀу укӀодын зӀрӀ-плӀӀӀкӀыштыр агу къагъӀӀкӀыжыи.

АфыпсыпӀӀр ПӀӀӀхӀӀӀр азы-фагу хыпкӀым мӀшӀошхо ма-фӀэм къышхыгъу. А охытӀэ дӀдэм жыыбгъӀӀри къылыгъ, машӀор нахъ къызӀкӀигъабли ПӀӀӀхӀӀӀр лъӀ-ныкӀом зигъӀӀзӀагъ, къоджӀэ гъу-нӀм Ӏут унӀхӀэм къыблӀгъагъ. АхӀэм

къакӀӀӀнӀнӀкӀэ къӀӀӀжыгъагъӀэр макӀӀэ. Мы чыпӀӀэм къырихылӀӀ-гъӀэ кӀӀӀӀӀӀхӀэм шӀӀӀгъӀн фаер къагурыӀуагъ. ТакъыкӀэ тӀокӀ фӀ-дизырӀ машӀом ебӀныгъӀӀх ыкӀи агъӀӀкӀосагъ. КъызӀрыкӀыгъӀэр агъӀӀнӀфын алъӀкӀыгъӀӀп: зым хӀӀкӀ итӀӀӀупӀӀм шашыгъэ машӀом ты-релъхъӀэ, адрӀм хыпкӀым кӀа-гъӀнагъӀм машӀор къыкӀыгъӀу еӀо.

МуниципальнӀэ гъӀпсыкӀӀэ зӀӀӀ «ТӀӀхуӀтӀмыкӀоӀе районм» имӀ-шӀоӀгъӀӀкӀосӀэ гарнизон ипашӀу дӀӀӀӀжӀэ Казбек къызӀрӀӀорӀм-кӀӀэ, уц гъугъӀу, хӀкӀ итӀӀӀгъуӀэ, чыгъ пкӀӀӀшӀэ зӀтелъӀу машӀо зыкӀагъанӀрӀм тхыамыкӀагъохӀэр къызыдихъхӀу мӀху. АхӀэр нахы-

бӀрӀэ зышхыхуӀхӀэр цыф пӀӀ-упӀӀхӀэр, къалӀм дӀдзыгъӀэ гъӀмӀфӀэ зыгъӀпсӀӀфӀӀӀ унӀхӀэр ыкӀи ахӀ-мэ къагъӀӀгъунӀрӀ чыпӀӀхӀэр ары.

БӀдзӀоӀгъу мазӀм, — еӀо дӀӀ-лӀжыи, — районм ичыпӀӀӀ зӀ-фӀшъхыафӀхӀэм уц гъугъӀмэ къа-кӀани гъогогъу 11 машӀо къащы-хыгъ. АхӀэм ашыщыи пӀӀӀупӀӀхуэ ТӀхӀуӀтӀмыкӀуае, ШынджыӀэ, Ко-зӀт, АдыгӀӀкӀӀӀр, ИнӀӀм, СадыкӀӀӀр. МашӀомӀэ ягъӀӀкӀосӀэн сомӀэ мин 20 нахыбӀэ пӀӀухыагъ. Арышъ, тутын шъуафӀхӀэм, уц гъугъӀм кӀӀгъӀӀӀӀгъӀӀнӀм, хӀкӀ гъӀстыным тхыамыкӀагъохӀэр къызыдахыи-хӀэ алъӀкӀышты.

МӀшӀоӀгъӀӀкӀосӀэ гарнизоныр

тӀоу зӀхӀт: зыр ИнӀӀм, адрӀр ТӀхӀуӀтӀмыкӀуае адӀтых, техникӀэ едӀиницитӀу яӀ, непи нычӀӀӀи Ӏоф-шӀӀӀным ӀутхӀу командӀр нӀбгы-рибл мӀху.

ТӀхӀуӀтӀмыкӀуаиы, ИнӀӀми ки-лометрӀ 40 фӀдизкӀӀэ апӀӀудзы-гъӀхӀу пӀӀӀупӀӀхӀэр районм итых. Мыщ фӀдӀэ мӀфӀэ фӀбӀэ дӀдӀхӀэм мӀшӀоӀгъӀӀкӀуасӀхӀэр анӀмысыгъӀ-хӀу, гушыӀӀм пае, шапсыгъӀэ къуаджӀхӀэм, поселкӀу Перекат-нӀм, къызыкӀӀнагъӀхӀэр стынхӀэ алъӀкӀышты. Арышъ, къанӀрӀр — лъӀшӀӀу усакыныр, уимылкӀу унаӀӀэ тебгъӀӀыныр ары. Район ад-министрацием унашӀоу ышӀы-гъӀэм тетӀу шышъхъӀӀу мазӀм

къыкӀоцӀ районм ицӀыф пӀӀ-упӀӀхӀэм машӀохӀэр ащашӀынхӀэ, хӀӀкӀхӀэр, ушыжъхӀэр ащӀагъӀстын-хӀэ, хыпкыи хӀэм аӀагъӀӀнӀнӀ фитхӀп. ТхыамыкӀагъохӀэр къӀмыхуным пае пӀӀӀуалъӀхӀэм къашӀӀӀкӀыгъэ чӀӀхӀэм метри 6 — 8-у къыубы-тырӀэ чыпӀӀӀхӀэр укъӀӀбзыгъӀӀнхӀэ, уц гъугъӀхӀэр алуупкӀыкӀыгъӀнхӀэ ыкӀи алухыгъӀнхӀэ фае. ДжӀащ фӀ-дӀу мӀшӀоӀгъӀӀкӀосӀэ пӀӀӀуалъӀхӀэр (шалъӀхӀэр, шлангӀхӀэр, къазгъыр-хӀэр, ахӀэм анӀмыкӀӀхӀэр) хыазырын-хӀэ фае. ЗыгорӀӀкӀэ машӀо къӀхъу-мӀэ, макъӀэ зырагъӀӀушты хӀе-лефон номерхӀэр къатых, цыфхӀэр зӀрӀӀӀӀӀӀшты шӀыкӀӀхӀэм, апӀ-рапшӀӀу ашӀӀӀн фаехӀэм, ащӀагъӀ-гъуазӀх. ӀофхӀэм ауж итыштыр, ахӀэм пшӀӀӀӀӀӀжыу ахыштыр агъӀӀӀнӀфыгъӀӀх.

ХЪУШТ ШӀӀбан.

ГУПЧЭ ГЪЭЗЕТХЭМ КЪЫХАУТЫХЭРЭР

Аш фэди мэхьу

Илэситф хьапс тыралхьагъ

Пкэнтлэпсклэ къымылэжьыгъэ мылкъу цыфым къытэ-клахьэ зыхьуклэ ахьшэм илэ-шлугъэ псынклэу зэхешлэ, иап-петит хахьу ыкли мылкъу зыкьо-лэщынонр къэгъуцужьыгъэ-ным изэтэлэжаплэхэм Иоф амы-шлэжьэу аублэ. «Российскэ гъэ-зетым» къыхиутыгъэ къэбарым къызэригъэлъагъорэмклэ, ар къехьуллагъэклэ энэгуягъо Крас-нодар краим игубернатор ытэклэ игодзагъэу, ауужыр илэсхэм Россельхозбанкым ирегиональнэ къутамэу краим шылэм идирек-торыгъэу Николай Дьяченкэм. Джы Краснодар и Первомай-скэ район суд ащ Иоф ылуи, илэситф хьапс Николай Дьячен-кэм къыхьыгъ.

Судым зэригъэунафыгъэмклэ, 2008-рэ илэсым имэкъуогъу къышчыублагъэу 2010-рэ илэ-сым ишышхьэлэу нэсыфэклэ хэбзэнчъэу банк чыфэхэр ари-тыштыгъэх. «Финансовэ пира-мидэклэ» заджэхэрэм фэдэ шлы-

клэр агъэфедэзэ, а гухэлтым пае «Зы мэфэ фирм» зыфалохэрэм афэдэхэр зэхашагъэхэу, ахэм чыфэху аратырэмклэ АПК-м ип-редприятиехэм чыфэху ателхэр агъэгъужьыштыгъэх. Нэужым чыфаклэхэр аштэщтыгъэх. Ащ тегъэпсыкыгъэу чыфэхэр бэу агъэфедагъэхэу зыкъагъэлъа-гъозэ, Иофышлэхэм ахьшэ шлухьафтынхэр аритыштыгъэх. Николай Дьяченкэм а Иофшлэхэм фэдэ къыфихьыштыгъ. Ахьшэр Іэрылхьэ зашыхэрэ ужым ащ шыщ Іахь банкым илэшхьэтет къыфызэклагъэкложьыштыгъ. Ащ ишлуагъэклэ зэклэмкли сомэ миллион 40 къызлэкжыгъэхэу следователхэм агъэунафыгъ. Мы уголовнэ Иофымклэ джащ фэдэу агъэмысагъэх Н. Дьячен-кэм игодзагъэу Ирина Елисее-вар, агропромышленнэ комплек-сэу «Маяк» зыфиорэм изэхэ-шаклоу Андрей Богдановыр, а фирмэм игендиректорэу Ирина Окопнаяр.

Реформэхэр

Ипподромхэр зэхагъэхьажьыштых

«Российскэ гъэзетым» къыхи-утыгъэ къэбарым къызэрило-рэмклэ, УФ-м и Президентэу Дмитрий Медведевыр клэтхагъ зэклэ хэгъэум ит ипподромхэр Москва дэт Гупчэ ипподромым епхыжыгъэнхэу зыгъэнэфэ-рэ Указым. Ар ыпэклэ федераль-нэ къэралыгъо унитарнэ пред-приятиеу шытыгъэмэ, джы зэ-лужыгъэ акционер обществэу ашлэжышты. Джырэ нэсклэ фэдэ къамыхьыжъэу Иоф зышлэщты-гъэ шы къэччэплэхэм а рефор-мэм ишлуагъэклэ хэбьоньгъаклэ-хэр ашлынхэм щэгугъых. Ука-зым зэригъэнафэрэмклэ, акцио-нер обществаклэу зэхашэщтым шэщ завод 27-мэ ямылкъу шы-зэлуагъэклэшт.

УФ-м мэкъу-мэщымклэ и Министерствэ къазэрашаралуа-гъэмклэ, ОАО-м зэклэ иакцихэр федеральнэ мылкъум иехэу гъэп-сыгъэщтых, акционер обществэм изэхэщэн 2012-рэ илэсым имэ-кьюогъу ехьуллэу зшлуахьышт.

Илэсым мэфэкл мэфэ заулэу къыхафэхэрэм атефэу шыгъачъ-хэр загъорэ зэрэщызэхашэхэрэм нэмыклэу щагъэцэклэрэм тышы-мыгъуазэми, Мыекьуапи иппод-ром дэт. Джащ фэдэу къэралы-гъо шэщи шылагузэу къытшло-шы. Ау тышчыгуазэп ахэм зэхэ-шаклэу ялэр зэрэгъэпсыгъэм. Акционер обществэу зэхашэрэм ахэр хэбаштха, хэмыхьаштха? Тшлэрэп ащ къетлолэн.

Пшлэнклэ гъэшлэгъоны

Клышъор тешъумыупкл

Нэмыкл пхэшхьэ-мышь-хьэхэм афэдэу, цыфым ипсау-ныгъэ гъэпытэгъэнымклэ мы-Іэрысэм мэхьанэшхо ил. Гъэзэ-тэу «АиФ»-м мыІэрысэм шлуа-гъэу пылхэм яхьыллэгъэ къэба-рэу къыхиутыгъэм къызэрэщи-Іорэмклэ, тхьамафэм къыклоцл мыІэрыси 5 пшымэ, узл 100-м уащухьумэшт. Джащ фэдэу шлэныгъэлэжхэм ушэтынхэм ащагъэунафыгъэхэр ыгъэфедэхэ-зэ гъэзетым зэритхырэмклэ, мы-Іэрысэ клышъом шлуагъэу хэ-лгыр купкым къытырэм фэди 2 — 5 фэдизклэ нахьыб. Клы-шъор тырагъэчъызэ мыІэрысэр зышхыныр зикласэхэм ар зышча-рэмьыгъэгъуш. ГушчыІэм пае, антиоксидантклэ, флавоноидклэ заджэхэу мыІэрысэ клышъом хэлхьэр купкым хэлхьэм фэди 2 — 3-клэ анахьыб. Джащ фэ-диз Іэпэ-цыпэклэ клышъом ан-

тиоксидантхэу хэлхьэри нахьы-бэх. Къызэррыкло шлыклэм тетэу къэплон хьумэ, антиоксидантым къыкырэр цыфыр жьы зышлы-хэу ыпкышъол хэлхьэр зыгъэ-ккодыхэрэр арых. Шлэныгъэ-лэжхэм зэрагъэунафыгъэмклэ, тхьабыл ыкли жьыкьэщэплэ уз-хэмклэ мыІэрысэр Ізэгъоу шьт. Бронхиальнэ астмэр къамьызы-нымклэ мыІэрысэм ишлуагъэ къэкло.

Шлэныгъэлэжхэм зэрагъэ-унафыгъэмклэ, цыфым адэ (рак) кьемызынымклэ зишлуагъэ къэклорэ веществэхэр мыІэры-сэм хэлых. Джащ фэдэу гу ыкли лынтфэ узхэмкли Ізэгъоу шьт. Арышъ, зы мыІэрысэ закьо нахь умышхьшты, мафэ къэс а пхэшхьэ-мышьхьэ лъэпкъыр пкышъолым Іэклэбгъахьэмэ ишлуагъэ къэклошт.

Дышгъэ къычІэхыныр

Ихэгъэгу ифедэхэм афэбанэ

Гупчэ гъэзет зэфэшхьафхэм а темэм ехьыллэгъэ къэбархэу къыхаутыгъэхэм къыралотыкы Іэклыб хэгъэгоу Венесуэлэ и Лышхьэу Уго Чавес дышгъэр къычІэхыгъэным ыкли пера-работкэ шлыгъэным пыл пред-приятиехэр национализацие шлыгъэнхэм ехьыллэгъэ унашъо къыдигъэклын ыгу зэрэхэлгыр.

Ащ кылуагъ дунэе резервхэм дышгъэр конвертировать зэра-цишлыштыр, сыда плэмэ ауужырэ лъэхьаным а гьучІ лъэплэ лъэп-къым ыуасэ инэу дэклуае. Гъэ-рекло унэе предприятиехэр ды-шгъэм икычІэхын хэлэжъэнхэ фитхэу ыгъэпсыгъагъ. Шыпкэз,

къэралыгъори а Иофшлэным хэ-лажъэщтыгъ. Дышгъэу къычІа-хыгъэм ызыныкьо Іэклыб къэра-лыгъохэм агъаклоштыгъ. Уго Чавес ихэгъэгу идышгъэу Евро-пэм ыкли США-м ащылгыр къалихьыжынышъ, ныбджэгъу-ныгъэ зыдырилэ къэралыгъохэм аришэлэжыны ыгу хэлъ. Ащ фэ-дэхэм ахилытагъэх Урысыер, Бразилиер ыкли Китаир. А зе-клуаклэм ихэгъэгу иэкономикэклэ ишлуагъэ къэклошт. Непэ Ве-несуэлэ Іэклыб хэгъэгухэм ды-шгъэу ащылгыным США-м идол-лархэм атегъэпсыкыгъэу уасэу илэр миллиард 18 фэдиз мэхьу.

Экономикэ кризисхэр

Пхэлэбжъанэм джыри тытеуцошты?

Мы упчІэр зыфагъэуцужьэ, гупчэ гъэзетхэм ашышбэмэ финанс зыпкымытыныгъэм икыныгъохэм епллыкъэу афы-рлэхэр къызылотыкырэ тхыгъэ-хэр къыхаурых. Гъэзетэу «АиФ»-м къыхиутыгъэ тхыгъэм аналитик-хэм епллыкъэу зыдаІыгъэхэм къапкырыклэу джыри а кы-ныгъом ифэмэ-бжымы Урысы-ем къылыІэсын ылэкІыштыгъэу къышело. «Джырэ кыныгъохэр 2008-рэ илэсым шыІэгъэ кы-ныгъохэм ябэнхэзэ зэрэдэунаеу агъэфедэгъэ шлыкІэхэм къаты-гъэх, — къышело а тхыгъэм эконо-мическэ эксперт купым ипа-шэу Евсей Гуревич. — А лъэхьа-ным унэе секторым:банкирхэм, предприятиехэм, цыфхэм ячІы-фэхэу зэтеуагъэхэм кыныгъохэм яхьорхэр къызыдахьыгъагъэх. Правительствэм банкхэм ахьшэ аритзэ, кыин зыпылэ активхэр къащэфыжыштыгъэх. Ащ ыпкэ кыкІэу, къэралыгъом чыфабэ тель хьугъэ. Ыужклэ а зеклуаклэм къызыдихьыжыштыгъэу кыныгъохэм къагъэзэжыным ежэщтыгъэх, ау 2015-рэ илэсым нахь пасэу ар хьуштыи ашлэщтыгъэп». Джащ фэдэу финанс кыныгъоу къыт-лыІэсын ылэкІыштыгъэм бэ кы-ралуаллэрэр. А зэпстэур къы-кІэтымылотыкыжъэу, джыри зы упчІэ зыфэдгъэзэн.

Сыд фэдэ анахь финанс кы-ныгъошхохэр Урысыем къылы-Іэхэу къыхэкІыгъа?

А упчІэм джэуап къыриты-жъэ гъэзетым зэритхырэмклэ, 1900-рэ илэсым къышчыуб-лагъэу тыхэгъэгу зыхэшагъэ хьугъэгъэ кыныгъохэм нэлуасэ тафешы. Ахэм ашыщ а илэ-сым Урысыемрэ США-мрэ ашыІэгъэ промышленнэ кризи-сыр. Ащ къыкІэлыкІуагъ 1929-рэ илэсым шыІэгъэ финанс хьугъэ-шлагъэу «Великая депрессия» зыфалощтыгъэр. А лъэхьаным американскэ биржэхэм уасэ зилэ тхылышлэхэм аклуаІэ про-цент 60 — 70-у къащехыгъагъ. 1987-рэ илэсым шыІэгъэ кы-ныгъом «Блыпэ шлуцІэклэ» еджа-гъэх. 1994-рэ илэсым Іэклыб хэгъэгу мылкъушхо Мексикэм рагъэуаллэ, зэрэщыгугъыхэу зыкызыемыгъэлэгъожьым, ошлэ-дэмышлэу доллар миллиарди 10 къырашчыжыгъагъ. Ащ кы-тыгъэ кыныгъори тыхэгъэгу къылыІэсыгъагъ. 1998-рэ илэ-сым Урысыем ахьшэм ыкІуаІэ долларым елгытыгъэмэ, фэди 3-клэ къышхохыгъагъ. Ащ кы-кІэлыкІуагъ 2008-рэ илэсым США-м къышхьэжъэгъэ ипотека кризисыр. Арышъ, тапэклэ финан-с Иофхэр зэрэгъэпсыгъэхэр джырэклэ къэшлэгъуаеу шьт.

Бизнесым инэшанэхэр

Сомэ мин 86-рэ къалихыжыгъ

Цэхэм зышлэзэхэрэ поликлиникэм зэ-горэм емьыкІолагъэу, цэузым ымыгъэт-хьаусыхыгъэу кыпхьэтыр бэпштын. «Зыцэ мылузыгъэм узыр зилэужыгъор ышлэрэп» алоу мэхьу. Ау джы зэрэгъэпсыгъэмклэ, стоматологхэм агъэцэклэрэ фэло-фашлэ-хэм янахьыбэм ыуасэ птын фаеу хьугъэ. «Российскэ гъэзетым» къыхиутыгъэ къэ-барым къызэрэщилорэмклэ, ар къехьу-лагъ къалэу Уфа шыпсэурэ пенсионер-кэу Зунфира Курбангалеевам. Къызэ-

регъэлэзэхэу ылозэ, ащ цэхэр фылуа-гъэуцагъэх, протезхэр фашыгъэх ыкли ахэм тлэкІу-тлэкІуэ сомэ мин 65-рэ аль-тыгъ. Ау врачхэм яІофшлагъэ ыгъэрэза-гъэп, гарантиеу къыратыгъагъэхэми зы-къагъэшшыпкэжыгъэгъэп. Тхьаусыхэхэм бзылфыгъэр ахэтызэ, врачэу кьелзэгъа-гъэхэр ІукІыжыгъэх, ахэм ачІыпІэклэ нэмыкІхэр къэкІуагъэх. Сыдэу шьтми шыпкьаплэмрэ зэфагъэмрэ альыІэсын ымылэкІзэ, джыри цэ заулэ Іуарыгъэчын

Нэклубгъор зыгъэхьазырыгъэр СЭХЪУТЭ Нурбий.

фаеу хьугъэ. Пшгы, юристым дэжэ уп-чІэжыако клуагъэ ыкли ащ кырылуагъэм тетэу зеклуи, врачхэр судым ритыгъэх. Пенсионеркэм итхьаусыхэ судым къыды-ригъэштагъ, сомэ мин 86-рэ къыраты-жыны фаеу унашъо ышлыгъ.

Джырэ тилэхьанэ джащ фэдэ кы-ныгъохэм уарихьыллэу макІэп къызэ-рэхэкІырэр. Ау суд Иофклэ кыныгъохэр зэхэфыгъэнхэм фежъэу къытхэтыр бэ плон плыэкІыштыгъ.

Тпэчыжъэ ыкIи тпэблэгъэ

(КъызыкIэлыкIорэр
шышхыэлум и 26-м
къыдэжыгъэ номерым ит).

Помидорым ишуагъэу къытэкIыгъэри сыгу къэкIыжыгъэ — тыреджагъ, чэухэри унэхэри рашыгъэх, машинэхэри рашэфыгъэх. Машинэ псынкли-пшыр чылэм зы бжыхъэм къыдагъэзыхъштыгъ. Гукъэ-кIыжхэм сахэтэу Дюзджэ сыкъэсыжыгъ. Бысымхэу бисымлахъ зыфэтымышагъэхэм янэхъоигъэ зэрэгъунэнчъэм, яхэтэ бэрэчэтэу помидор фэбэпIэшхом къыгъэдахэрэр хьаллэ шхын афэхъунэу Тхъэм тафелъагъ. Ианэу Брантым къытфишIыгъэм бэрэ тыпэсыгъ, мэфитIум тлэгъугъэр шызэтхыпIэжыгъ.

— Бурсэ тынэсын фай! Къэлэ дах, Жэнэ Шамилэ тыкешIэ, къытэжэ. ДгъэпIагъэ хъушт тымыкIомэ, — гушы-лэкIэ ипрогратмэ лъегъэкIуатэ Асфар. Сэри нахъыбэ слэгъу къэс нахъ сегопагъ.

Тызэрэшэсыштыр псынклэ Iофэу къызэпIагъи, Бурсэ лъэ-ныкIом тежыагъ.

— Дахэ, нэбгырэ минитIум ехъу дэсышт, Адыгэ Хасэ те-гъэпсыхыагъэ яI, хэсэ тхьама-тэр адыгэ пшъашъ, чан, дэхэ дэд, — рэхъатырп Къуекъор. Тынэмасызэ сишхыкIэгъэ къэ-барым ызыныкIо къысфило-тэгъэхагъ.

Гъогур зэшъозэш, автобусым макъи лъакъи къыпылу-кIырп, мыхъыжхэу игъогу хегъэкIы. Уаеи зигъэпсэфымэ къежъэжыгъэ игъорыгъоу къе-шхы, ау зыпIлхыанкIэ иягъэ къаIорэп. Дунаир рэхъат, нэ-плэгъум къыридзэрэ пстэ-уми сагъатхэ. Шофышхохэм алырэгъу шхъонтIабзэ ате-бзагъэу къысцэхъу, лэжыгъа, хьауми уца, зэхэфыгъуай. Аш-ыкIыб къэлэ тегъэпсыхыа-гъэхэр мынышхэу, зэкIужь шъыпкэхэу къышхыгъэуа-гъэх, ахэр къыгъэгъунэхэу къу-шхъэр акIыб, ари шхъон-тIабзэу фэпагъэ. Къушхъи шъофи шхъонтIагъэкIэм зэфэ-дэкIэ зэлъиштэгъэм ямышы-кIэ унэхэр зэдыпбгъоу кыхэ-щыгъэх, гъожышэ-плъыжы-шэхэу. Нэм къыкIэмыпиджэ-хэу ягохыгъэкIэ зыкъыуагъа-штэу, быбынхэ ямурадэу, зы-зэкIаупкIагъэу къысщыгъуагъэх. ТIоу зэтетхэр Дюзджэ гъогу шыслэгъугъэхэм яхъшыры-гъэх, ядэкIоупIэхэри зэфэда-гъэх, хъоо-пшаугъэр къабэкIы-штыгъ.

ТэкIу-тIэкIуэ ошх шъабэр зэпыужыгъ, нэм къыуыты-рэр нахъыбэ хъугъэ. Синэ-плэгъу итыгъэ къушхъэхэм гугъатхэ ахэзгъуатэщтыгъ. Чыгум тетым зэкIэ ядэхэгъэ зэхэдзыгъуай, ау къушхъэхэр зыгорэм ебгъэпшэнхэклэ кIын, зэраIоу къушхъэр ары къу-шхъэхэм рагъапшэрэр. Темыр Кавказым икыушхъэ папцIэ-хэр бэрэ къызэпсэIухыагъэх, ау хы ШIуцIэ Iушъом икыу-шхъэхэр шъабэх, имэзхэр пкIэшъэ шхъуантIэкIэ гъама-фэм ухъумагъэх. Джэхэм яхъ-шырыгъ Бурсэ гъогу шыс-лэгъуштыгъэу къушхэ дахэ-

ТЫРКУЕР

Стамбул дэт университетэу Ататюрк ыцIэкIэ щытым
ыпашхъ.

хэр. А зы хыр арыми Кавка-зыри Тркуери зыкIэрысхэр, зы бгъум Кавказыр гъэзагъэ, адрэбгъум Тркуер гъэзагъэ. ТыцIыкIоу Пшыщэ зыщыд-гъэпскIы зыхъукIэ тIоштыгъэ гушыIэхэр сыгу къэкIыжы-гъэх. Псым адырабгъу тижъу-гъэкI, ПсыкIыбым тыкIогагъ, адырабгъум тикIи, ХэпкIэпI-шхом тыкIыхэпIагъ.

Гъогум зыщыпIлхыанхэр дэгъу, гъэшIэгъоны. Зыгорэхэр къызэрэхэунэхэрэр ошIэми, ахэм яшгъэф Iахъ шхъафэу къызэрэнэрэм фэдитIу уасэ кыреты. Гушшысэхэр зэпигъ-угъэх мэщытышхоу сынэ къы-кIидзагъэм яазэнэджапIэхэм. ПэпцIэшхохэм сыгу къагъэкIы-жыгъ Кавказым сызэрэщы-мыIэр. Си Кавказ гупси IэшIоу сыгу къыдагъэоягъ. Стамбул къэлэ Iужъушхом фэдагъэхэп-слэгъуштыгъэхэр, рэхъатыпIэ зыгъэпсэфыпIагъ. Кавказым мэщытхэр жъугъэу кытэджа-гъэми, Тркуем имэщытхэр фэшхъаф шъыпкэхэ, яазэнэ-джапIэхэм афэдэ Кавказым илэгъогъуай. Яхъшырхэр итых, ау афэдэкIабзэхэр ма-кIэх.

Игъорыгъоу Шамилэ къыт-фытео, тызнэсыгъэм зыщы-гуазэкIэ мэгупсэфыжы. Стам-бул сикъэгъэлэгъонэу рекIо-кIыгъэм Шамилэ ахэтыгъ, ма-кIэу тызэдгъушылагъэми, зэрэлI гъэтIылыгъэр къызгурыIуагъ, ыпкыкIи ишэнкIи тегъэпсы-хыагъ, игушыIи уасэ ритыжъу, шхъасызэ мэгущыIэ.

Мафэм ыбг пыугъ, ау ты-пшъыгъэп, дэхэагъэу тызыхэ-тыгъэм гъогур къытфигъэкIэ-кIыгъ. Автобус шгъэджашгъэр къалэу Бурсэ иавтовокзал Iу-лэдагъ. Къытажэщтыгъэ Ша-милэ IаплIкIорэгъэу тызэрехъэ. Машинэ псынклэ тегъэпсы-хыагъэм тыригъэтIысхы, зэн-кIабзэу Бурсэ ихъакIэш шхъа-лэ тынигъэсыгъ. ЕгъашIэм та-шIэщтыгъэкIэ тызэрагъэгугъэ-фэжъэу адрэхэри къытпэгъо-кIыгъэх. Шамилэ хъакIэш хэ-шымыкIыгъэм ианыхъ унэ дэ-гъухэм тызарегъэтIысхыахэм,

хэIошхыкIэу тырищэжыагъ. Бурсэ тигъэлэгъуным ыпкIэ-бгы лъагъ горэм тыдищай, «бисымлахъ» къышхытигъэ-Iуагъ. Къалэм идэхэагъэ нэры-лэгъоу кытфишыгъ. Трку быракхэр тыдэкIи щэбыбатэх. Ашъохэр плъыжыбзэхэшъ, нэм къыкIэджагох, чыжъэкIи къэлабгъох.

Хэгъэгущом итамыгъэ шгъэджашъэ, къарыоу къэра-лыгъом илгыр къыкIегъэтхы, шхъэкIафэ фэшIыным уфе-гъэпсы. А гушыIэхэм яшы-хъатэу машинэ кIэрэкIэшхохэм

гу лытэгъоягъэп. Къэлэдэс-хэр нэгущIох, шыслэгъугъэп нэгущыагъэ. ХэIоIагъэхэм яшхъэтехъохэр къаIоу ате-хъуагъэх, апсым фэдэ янэгущ-хъурэягъэ къыкIигъэтхъэу, ащ диштэу яджанэхэри кIыхыагъэх. Фэс паIор зыщыгъ хъульфы-гъэхэр мэкIэ дэдагъэх. Чылыс тапэ къыфагъэп, сэри сыкIэуп-чIагъэп. Музейхэм, сурэт къэ-гъэлэгъуапIэхэм тачIэхъанэу игъо тифагъэп. Адыгэ къэбар-хэр Адыгэ Хасэр арыти зыщы-зэхэфыхэрэр, уахътэу къагъэнэ-фагъэм елгытыгъэу теужыкы-рыгъ. Хасэм иунэ адыгэ пшынэ макъэу шыжыынчырэм ттхъа-кIумэхэр къытигъэпхъотагъэх. Адыгэ хасэ пэпчъ иунаеу къэ-шъокIо ансамблэ иI. Адыгэ къэшъокIо купыр адыгэхэр зэрыс кэралыгъохэм зэкIэм ашыI.

Хэсагъэхэм хэтхэр къэзэ-рэгъоигъэхэу къытажэщты-гъэх. ЗыбгъушI фэдиз хъу-щтыгъэх. ГушIопсэу кытпэгъ-окIыгъэх, къэдгъэшIагъэм тызэрэшIэщтыгъэу къысца-гъэхъугъ.

Лы къопцIэ тIурысэм илэгъэ-тIокIиш фэдиз ыныбжъэу къэ-лэагъо. Ышхъац икIыгъэу шхъэджашъо нахъ, къуеп. Нэ-мытI, ыцэхэри цыкIухэп, Нэ-Iуасэ зыкытфешIы — илэгъэ-пчъагъэр Бурсэ хасэм итхъа-мэтагъ. Итеплэгъэ къогъу хъазырэу, мылэагъэу шхъэ

Адыгэ тхылхэр тыркубзэкIэ зэзыдзэкIыжырэ
Еутых Аднанрэ Къат Теуцожьрэ.

макъэр зыгъэлэгъыхэрэр ате-тэу хэдзакIохэм къаджэх, тхъа-матэхэр хадзынхэу. ХэдзакIо-хэм альэкI къаыгъанэми ся-сэжыгъагъ, ыпкIэ Стамбул шыслэгъугъагъэхэти. Ауми гъэшIэгъоныгъ уяплъынкIэ, хадзыштхэм ясурэтхэр гъэи-ныгъэхэу атетыгъэх, узэплъы хъуштыр Бурсэ шымымакIэми, хадзы зышIоигъохэм ябырсыр макъэ къалэм шхъащыIукIы-щтыгъ. Азэнаджэр къызыхэ-хъожыкIэ макъэхэр зэхэIо-кIэжышхыгъэх. Арапыбзэмрэ тыркубзэмрэ зэхэмышхыкIы-жъэу ... шъыпкъэ хъужы-щтыгъэ. Политикхэмрэ дин-лэгъэхэмрэ зэрэзэдаштэрэм

хъураем дымыIушъоу сыхэ-плэагъэми, сыкIигъэгъожыгъэ иадыгабзэ къызетIатэм. Къэ-бзэ дэд, шыбзэкIэ аутхындзи, кIэшъур зэкIэ зыхахыгъэ ко-цы цэ закIэу зэхэс. Сэхъутэмэ зэ-рашхышхыри къысезом зэрэша-псыгъэр къэсшIагъ, а лъэны-къом мымакIэу шапсыгъэхэр зэрэщыIэри къэнэфагъ.

Лы нэгъэ-Iуцэ хъазыр горэм Сэхъутэм буж гушыIэныр нэ-сыгъ. ЗыщхыкIэ ыпкIэшхо адыипцIым цэ фыжъ пытэшIу-хэр къычIэщых. Ари гушыIэ-ным фэлаз. Къэбар гъэшIэгъон къырищэжыагъ, лы горэ мэзым чэщ хэхъухыагъэти, чыгышхо горэм дэпшыи зытыригъэгъу-

псэфыхыагъ, хъакIэ-къуакIэ-хэм хамышунтхыхъанэу. Къэ-барыжыгъэр къэсшIэжыгъ, сы-цIыкIуэзэ тятэ къысфило-тэгъагъ. Тятэ гупкIэ дэдагъ, гушыIэм фэлазэщтыгъ, къэба-рыр ыгъэщызэ къыIуатэщтыгъ. А къэбарыгъэр къэбэртэлIым къыупкIэпкIызэ къеIуатэ. Гъу-нэм нэгъэсынуэ тесыубыти седэлугъ. Чыгым тесыр шIоу шхъаукъозэ «пыф-сыф» ма-къэ горэм къыгъэушхыгъ, къы-зеплхыым ыгущIэ изыгъ. Мы-шъэжэ джадэ горэ чыгым къыдэпшые. Лыр гуIэзэ нахъ лъагъэу дэIуае хъугъэ, зытесыр къужъ чыгъэу къычIэжыгъ. Мышъэжыгъым къужыгъэр къы-печышъ мэээ къыкIокIыгъа-кIэм пэчынапIэу кIырэплъы, шагъэмэ ешхы, мышагъэмэ редзыхы. Арэуштэу ышIымэ лыкIуатэзэ, шIуIаеу дэ-кIоагъ. Щтэм гъунэм нигъэсы-гъэ лыри чыгъ шхъапэм блэ-кIыныя, нэси къэуцугъ, мы-шъэм къужыгъэр къыпичи зы-кIырэплъым, зыгу кIодыгъэм ежъ фешъеу шIошIышъ.

— Сыфаеп, — ылуи лъэкIэу иIэмкIэ къэкуауагъ.

Лажъэ зимылэ мышгъэр къы-кIыгъащты, чыгым къызыре-гъэфхым зэиуытыгъ. Сятэ къы-зэрило-тэжышхыгъэмкIэ, ар Шапсыгъэ хыIушъом щыхъу-гъэу, лIэу чыгым тесыгъэри шапсыгъагъэу ары.

Щай тешъомэ, къэбарыжъ-хэм тядэлугъэ, чэщыр тIу хъу-гъэми, чыер бгъуитIумкIи къытэкIурэп, нэф ошъыфэ ты-щысын тлэгъышхы. Джащ фэ-дизым къэшъокIо ансамблэр мэуджыми иягъэ къытэкIырэп. Адыгэ къашъомрэ оредымрэ зэгъусэхэу тыхэсэ къэбархэр къагъэшъуашIох, тагъэгущхо. Къызышхышхыгъэхэр унэхом шхъэшъэ сурэтпч къыкIыгъэти, къэшъуакIохэм ащыщхэу сы-гугъагъ. Балеринэхэм сэлэм зэ-рахэу хэтIысыкIыхэзэ шхъа-щэ къытфашIыгъ. Адыгэ пшы-сэм хэт тхъаркIо фыжышхэу, цIыфы хъужыгъэхэр сыгу къагъэкIыжыгъэх. Щыри фы-жыбзэ закIэкIэ фэпагъэх, шхъапцIэх. Зэрэгъэсэгъэшхо-хэм щэч хэлъыгъэп, мэгущIо зэпытых, лыагъэ къаIорэп.

Сэхъутэр тэджи зэкIэкIуагъ, жантIэм чIэсыгъэми, купым ыхэкIэ зигъэзагъэу пхъэнтIэ-кIушхыгъэм кIэруцуагъэу зи-мыгъэсысэу щыт. Пшъэшхыш-мэ язырэр Сэхъутэм ыпхъу хэ-сэ тхъаматэр арыгъэ. Щыми яадыгабзэ гурыIоагъ, дэгъоу къагурэIоми зыфаер зэкIэ къафэIожышхыгъэгъэп. Бурсэ и Адыгэ Хасэ итхъаматэ къе-Iуатэ:

— Къэлэ тхъаматэхэм адэжъ тышхылагъ, къытпэгъуыгъ адыгэ ябынкIэ афитыдзэнэу, хэдзын-хэу рекIокIыхэрэм ифэшъуашъу тыхэлэжъэнэу. Дгъэгугъагъэх. ТызэгурэIох. Тафае хъумэ къэ-тэгъотых, къытфаехэ хъуми тыкъагъоты, — дахэу Iошхып-цIыкIы. Тэлмашми къызэбле-хъужы. Сэхъутэ лыжыгъэр унэ кIэсэнным фэд, зимыгъэсысэу щыт.

КЪАТ Теуцожь.

(Джыри къыкIэлыкIошхы).

ИСКУССТВЭМ ФЭЛАЖЬЭХЭРЭР

Зыгъэбаирэм дахэкIэ етэжьи

— Ирин, «Налмэсыр» США-м, ОАЭ-м, Италием, Францием, Тыркуем, Израиль, нэмыкI хэгъэгумэ ащылагъ. Москва, Санкт-Петербург яценэ нахъ хэхыгъэмэ къащышъуагъ. Уисэнэхъат сыда узыфищэрэр?

— Мыщ фэдэ упчIэм гушыIэ IэтыгъэкIэ джэуап къептыжьиныр нахъышлоу къысщэхъуми, кIэклэу къэсIонэу сыфай. Лъэпкъ искуствэр дунаим щябгъэшIэнэу уфамэ, шIумрэ дэхагъэмрэ уягупшысэ фае. Уисэнэхъат удишгъэныр, лъыбгъэкIотэныр уипшъэрылъ.

— Адыгэкъалэ уцаплугъ. Къэщоныр ащ щегъэжыагъа?

— Гурыт еджаплэу N 1-м щызэхашгъэ купым сыхэтэу Дэрбэ Сачнэт адыгэ къашъохэр тигъашIэщтыгъэх. Тилъэпкъ къашъохэр концертмэ ащыслъэгъухэмэ, адыгэ ордэ ащызэхэхымэ сыгушIощтыгъ. «Налмэсым» истудиеу Мыекъяупэ дэтым сызаштэм, Нэныжъ Айдэмыр типашъу зы илъэсэ зыщызгъэсагъ. Къулэ Амэрбый тикъэшъуакIэ къылыплъти, ансамблэ цIэрыIом тыригъэблэгъагъ.

— «Налмэсым» апэрэ къашъоу къыщыпшыгъагъэр къэошIэжыа?

— Адыгэ Республикэм икултурэ и Мафэхэу Москва 1996-рэ илъэсым щыкIуагъэмэ дэгъоу зафэдгъэхъазырыгъагъ. Кавказым щыпсэурэ лъэпкъхэм якъэщы зэхэтхэр къэтшыгъагъэх. СызэрэгумэкIырэр къызыхэсымыгъэщы сшIоигъуагъ.

— Пчэгум укыхъаным ыпэкIэ непи огумэкIа?

— Пэхуэхом ыкIыб сыщэтэфэ сырэхъатырэп. Пчэгум сыкъызыщыхъаным зэкIэ гумэкIэу сирэ сцэгъупшэ, къашъом ыкупкI сыхелъасэ...

— Артист цIэрыIоу Зыхъэ Заурбый Iоныр зериIасэу, залым чIэсхэмрэ артистхэмрэ яэнергие зэлъэлэсы.

— Пчэгум укыхъышъоу ащ гу лъыотэ. УнэгущIу, жьым узэрехэ. УкъэшъуакIомэ сыда ащ нэмыкIэу узыкIэхъопсыщтыр?

— УищыIэныгъэрэ сэнэхъатымрэ зэпхыгъэхэу уипшъэшъэгъухэм яолэ.

— Къашъор сищыIэныгъэ зыхэхпхыкIэ чIэнэгъэшхо сшIыщт.

— Унэм укIожьмэ укъэщонэу уфэжъу къыхэкIырэба?

Ирэ къысэплъыгъэ мэхчы. ПщэрыхъапIэм итэу къашъом егупшысэзэ къехъулэгъагъэр къысфилотатгъ, ау гъэзетым къэсымытхынэу къысэлъэуагъ.

— Къашъор къыхэзидзэрэ артистыр

купым зыхэуцожькIэ хэкIокIэжъу, къэмышIэжъу къыхэкIы. Ащ фэдэ чIыплэ ифэрэмэ сыда къяплIолэщтыр?

— Цыхъэ къыпфашIэу къашъор къыхэбдзэнэу укыхахыныр Iоф къызэрыкIоп. Ащ даклоу, купым къышIырэ къашъом иобраз артистыр хэхъажьын фае. Залым учIэсмэ къэшъуакIохэр къэмышIэжъу зыхыкIэ, ансамблэм зэдырегъаштэ, ипшъэрылъхэр дэгъоу егъэцакIэх. Пшъэшъэ къэшъуакIохэр анэгукIи зэфэдэхэу къызыпшыгъухэкIэ умыгъэшIагъо...

— Тиартист цIэрыIохэу НэмыIэкъо Аслъанрэ Къулэ Мухъамэдрэ зэгъусэхэу пчэгум къызыхэхэкIэ ялахылахэмэ къэмышIэжъу къыхэкIыщтыгъ.

— Искусствэм иапшъэрэ лъэганIэ нэсыгъэхэ артистхэр джары къызэрэшъохэрэр. Аслъанрэ Мухъамэдрэ яшхъэгъусэхэу Мирэрэ Римэрэ зехамышIыкIыхэуи бэрэ тырихылэщтыгъ.

— «ГушыIэ дахэм уегъэбыбы» цыфмэ ало. Къэщы дахэм...

— Къэщы дахэм узыIэпешэ. Уилъэпкъ, уиреспубликэ ядэхагъэ оIуатэ. Угу зыхэмылъхэрэ къашъор дахэ мыхъуцтэу къысцэхъу.

— Узыхэмылэжъэрэ къашъохэр пшIомыгъэшIэгъонхэу къыхэкIа?

— КъыхэкIырэп. Къашъор агъэуцуным ыпэкIэ Iоф макIэп агъэцакIэрэр. Сценэм къашъор къызынагъэсыкIэ уиуапэу, зэрэпфэлъэкIэу ухэлэжъэныр сэ нахъ къэсэгъэкIу.

— Мэзырэ мэзахэрэ уишъэф ащыIоныр адыгэмэ къырагъэкIурэп. Уигупшысэхэр шхъэхыгъэу къызыфэплотэрэ артистхэр «Налмэсым» хэтыхэба?

— Джэуапыр зэкIэми къагурыIощтми сшIэрэп. Илъэси 10-м ситэу «Налмэсыр» Адыгэкъалэ къызыкIокIэ сянэ зышIозгъэбылгызэ концертм сеплъыщтыгъ. Артистхэр зэрэс-

СПОРТЫМ ЩЫЦIЭРЫПОХЭР

Натхэо Бибарс «Лион» зыдешIэм къэлапчъэм Iэгуаор дахэу дидзагъ. Сэнаушыгъэ ин зэрэхэлъыр футболым хэшIыкI фызиIэмэ хагъэунэфыкIыгъ. «Рубин» мыгъэ «Кубань» зыдешIэм Краснодар тыкIуагъэу Натхэо Бибарс гушыIэгъу тыфэхъуагъ. МыекIопэ «Зэкъошныгъэм» идиректор шхъаIэу Натхэо Адамэ, республикэ телевидением ижурналистэу ИуаныкIэо Замирэ, нэмыкIхэри Адыгеим икIыгъэ купым хэтыгъэх.

Мы мафэхэм телефонкIэ Бибарс тыфегъеуагъ. Адыгэ Республикэм къаIо зэрэшIоигъор, нэкIмазэр къызэремыхылыгъэкIырэр, иешIакIэ зэрэхигъахэрэр, урысыбзэр зэрэзэригъашIэрэр къытфилотатгъэх.

Бирам мафэхэм апае Бибарс тыфэгущIо. Футбол ешIапIэм нахъ цIэрыIо шыхъунэу фэтэIо. Опсэу, бэгъашIэ охъу, Бибарс!

лъэгъухэрэм изакъоми, гушIом сызэлъиштэщтыгъ. Ащ фэдэ зэIукIэхэм шIуагъэу къахы-рэр, узэраплурэр нахъышлоу къызгурыложьыгъ. Дыгъу Ирине, Хъакъуй Анжелэ, Хъут Ларисэ, Алыбэрд Симэ нахъыбэрэ гушыIэгъу сызэфэхъурэмэ ащыщых, упчIэжъэгъу тызэфэхъу. Цыф пэпчэ шъэф горэ иIэн фае. Шъэфыр шъэфэу къэрэнэжэ.

— ЛъэкъуацIэу пхырым сыкъыкIэ-мыупчIэн слъэкIыщтэп. Артисткэ цIэрыIоу Мамсыр Маргаритэ узэрэ-фыщытыр къыталооба?

— Маргаритэ дунаим шашIэрэ оредыIу, Москва щэпсэу, шIэхэу ыдэжэ сыкIощт. Маргаритэ сишхъэгъусэ ышыхъу.

Адыгэ шъуашэм имэфэкI

— Ирин, тиреспубликэ ия 20-рэ илъэс ипэгъокIэу адыгэ шъуашэм имэфэкI Мыекъяупэ апэрэу щызэхашгъэщт. Ухэлэжъэнэу уфаеба?

— МэфэкI шхъаIэу тилэмэ ахэслъытэщт, сигуапэу сышхъуджыщт. Адыгэ шъуашэр Кавказ шъолъырым щыпсэурэмэ зыщалъагъ, анахъ дахэр тэ шъуашэу къетхъакIырэр ары. МэфэкIым къыщышъонхэщ, лъэуж къамыгъанэу зэхэкIыжыынхэу сыфаеп. Адыгэ шъуашэм плуныгъэ мэхъанэу иIэм изыкъэгъэлэтын те-гушыIэнхэу, мэфэкIыр илъэс къэс зэхашгъэнэу сыфай.

— Адыгэ шъуашэр тишэн-хабзэхэм япхыгъэба?

— Унагъо сыхэ зэхъум сипсэлъыхъуи, сэри адыгэ шъуашэхэр тцыгыгъэх. Модэм диш-тэу зытфэпэнэу къытэзыIохэрэм талукIэ-щтыгъэми, адыгэ шъуашэр къыхэтхыгъагъ. Сишхъэгъусэу Вячеслав юрист.

— Нэхэ Тэмарэ, Дзыбэ Мыхъамэт, Нэхэ Анжеликэ, Кушъэкъо Симэ, Эльдарэ Айдэмыр яорэдхэр зэрэуикIасэхэр къысэплуагъ.

— Сызыхэлэжъэрэ къашъохэу «Зыгъэла-тэр», «Налмэсыр» къэщыо» зыфилорэр, мэкъуаом фэгъэхыгъэ къашъор, нэмыкIхэри сикIасэх, сыгукIэ сыкъагъэбаи. Сэмэркэу зыхэлъ къашъор къэпшыныр зэрэхылыгъэр артист пэпчэ дэгъоу къыгурэлэ.

— Уипшъэшъэ цыкIоу Мадини къэшъуакIо хъуцта?

— Илъэси 5-м ыныбжэ къехъугъ, илъэси 2 хъугъэ студием къызыщышъорэр. Сэнэхъатэу къыхыхыщтыр уахътэм къыгъэлъэгъошт.

— Ирин, сыкъыпIукIэным ыпэкIэ «Налмэсым» идиректорэу Бастэ Азмэт, художественнэ пашъуэ Къулэ Мухъамэд, артистэу Шагудж Батурай садэгущылагъэти, уигугъу дахэкIэ ашыгъ. Тхъэм къыпхилъхъагъэр лъэпкъ искусствэм щылыбгъэкIуа-тэу къысалуагъ. УилофшIэн гушIуагъо хэбгъуатэу ущылэнэу пфэсэлэ.

— Тхъауегъэпсэу.

Сурэтым итыр: АР-м и Къэралыгъо Академическэ ансамблэу «Налмэсым» икъэшъуакIоу Мамсыр Ирине.

Сурэтым итхэр: Натхэо Адам, ИуаныкIэо Замир, Натхэо Бибарс.

НэкIубгъор зыгъэхъазырыгъэр ЕМТИЛЪ Нурбый.

КъыдзыгъэкIырэр: Адыгэ Республикэм лъэпкъ IофхэмкIэ, IэкIыб къэралхэм ащыпсэурэ тилъэп-къэгъухэм адырIэ зэпхыныгъэхэмкIэ ыкIи къэбар жъу-гъэм иамалхэмкIэ и Комитет
Адресыр: ур.Кре-стьянскэр, 236

Редактор шхъаIэр

ДЭРБЭ ТИМУР

Редактор шхъаIэм иапэрэ гуадзэр АУЛБЭ Руслан

Редактор шхъаIэм игуадзэр — пшъэдэкIыж зыхыгъэ секретары ХЪУРМЭ Хъусен

ПшъэдэкIыж зыхыгъэ секретары НЭПШIЭКЪУИ Заур

Редакциер зылъыIэр: 385000, къ. Мыекъяупэ, ур. Первомайскэр, 197.

Телефонхэр: приемнэр: 52-16-79,

редактор шхъаIэм иапэрэ гуадзэр: 52-49-44,

редактор гуадзэр-пшъэдэкIыж зы-хыгъэр секретары: 52-16-77.

E-mail: adygvoyce@mail.ru

Зыщаушыхъаты-гъэр:

Урысые Федерацием хэутын IофхэмкIэ, телерадиокъэтын-хэмкIэ ыкIи зэлы-IэсыкIэ амалхэмкIэ и Министерствэ и Темыр-Кавказ чIыплэ гъэлоры-шIапI, зэраушыхъа-тыгъэ номерыр ПИ №10-3892

Зыщыхаутырэр

ОАО-у «Полиграф-ЮГ», 385000, къ. Мыекъяупэ, ур. Пионерскэр, 268

Пчъагъэр 4306

Индексхэр 52161

52162

Зак. 2126

Хэутыным узыкIэтхэнэу щыт уахътэр Сыхъатыр 18.00 ЗыщыкIэтхэгъэхэ уахътэр Сыхъатыр 18.00

Израиль ит адыгэ къуаджэу Кфар-Камэ щапIугъэ Натхэо Бибарс Урысыем ифутбол командэ цIэрыIоу «Рубин» щешIэ. Казань щыпсэузэ, быслъымэн диныр елэжьи. Мафэ къэс нэмазыр гъогогъуи 4 зэришIырэм даклоу, енэкIы.

Мэфэ зауэлкIэ узэкIэлэбэжъмэ, Европэм футболымкIэ и Кубок икыдэхын фэгъэхыгъэ зэIукIэгъоу Казань щыкIуагъэм «Рубинрэ» Францием икомандэу «Лионрэ» щызэнэкъо-къугъэх. ЕшIапIэм ухъазырыныгъэ анахъ дэгъу къыщызыгъэлъэгъуагъэмэ ащыщых Виталий Калешинырэ Натхэо Бибарсэрэ. В. Калешиным ятэу Игорь Мыекъяупэ къыщыхыгъ, «Зэкъош-ныгъэм», «Терек», «Кубань» илъэсыбэрэ ащешIагъ.